

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MAJ 4 • 2001

Medaljens insida
– skruvmedaljen

Sten Sture vid
Katarinas fot och
Merkurius i pyramid

Ny medalj från SNF
– Johan Hadorph
(1630 - 1693)

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmanngatan (uppgång Handelshögskolan)

☎ + fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.

Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.

Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-660 25 46 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsavgiften är 200 kr.

Som medlem får Du SNT
automatiskt

Du kan också enbart prenumerera på tidningen
Det kostar endast 160:– per år.

Innehåll SNT 4 • 2001

Sid

Artiklar och notiser

Medaljens insida – skruvmedaljen	80
Albrekt av Mecklenburg, LL 1, i Danmark (igen)!	87
En tidsbild från Petrograd i maj 1917	88
Behaglig samlartillvaro?	88
Sten Sture vid Katarinas fot och Mercurius i pyramid	89
Mayer Amschel Rothschild – tidig internationell säljare av gamla mynt	90
Charles Lindbergh på medalj	90
Värdepapper från Göteborg	94
Hur den förste Bernadottekungen ville skriva sitt namn på mynten	96
”Funnen på Gottska Sandön”	97
Samuel Ödmanns Nordstjärneorden skulle vara varm	98

Stående rubriker

Ny utställning. Myntutställning i Norrtälje	92
Ny medalj. Ny medalj från SNF	93
Ny utställning. Internationell medaljbiennal i Seixal	96
Kongress. Flaggkongress	96
Personalia. Kenneth Jonsson invald i Vitterhetsakademien	98
Auktioner & Mässor	99

Omslag

Den heliga Katarina av Alexandria med sitt attribut, ett hjul. I den tomma handen har hon säkert hållit sitt andra attribut, ett svärd. När altarskåpet, i vilket hon ingår, renoverades hittades en örtug präglad för Sten Sture den äldre vid Katarinas fot. Skåpet är troligen tillverkat vid Haaken Gulleasons verkstad under tidigt 1500-tal. Kanske var det mästaren själv som kilade in myntet. Altarskåpet tillhör Hälsinglands museum och kommer ursprungligen från Bollnäs kyrka. Foto Bonny J. Sjöblom, Hudiksvall. Läs mer om detta fynd i artikeln på sid. 89 av Monica Golabiewski Lannyb.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00

Fax 08-667 07 71

E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

E-post: info.myntkabinettet.se

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-660 25 46
0702-24 88 19 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

2001

JUNI

9-12 Nordisk Numismatisk Unions möte
Helsingfors

Program

9 Föreläsningar, unionsmöte, festsupé.

10 Utflykt till Västra Nyland.

11-12 Resa till Tallinn.

SNF:s medlemmar är hjärtligt välkomna att delta i NNU:s möte. Mer detaljerade upplysningar kan fås genom SNF:s kansli.

DECEMBER

1 Myntmässa

Plats KMK

Föredrag av Brita Malmer, auktion med material ur Svenssons samling, middag på Myntkrogen.

Kungl. Myntkabinettet

I höst visas en utställning med namnet *Stjärnglans*. Den ska handla om svenska och utländska skådespelare och regissörer på medaljer. Det kan röra sig om t.ex. Greta Garbo, Jacques Tati, Ingmar Bergman m.fl. Svenska Filminstitutet kommer att bistå med spännande föremål.

I Kungl. Myntkabinettets entré finns en monter kallad Kalejdoskopet. I denna monter kan vi relativt snabbt presentera aktuella ämnen. Närmast på tur står författarinnan Fredrika Bremer som i år jubilerar – det är tvåhundra år sedan hon föddes. Detta vill Kungl. Myntkabinettet fira med att bl.a. ställa ut en vapoussering med hennes profil. Hon finns kvar i museets entré under hela sommaren.

En historia om spekulation, med undertiteln *från tulpanlök till IT-bubbla*, är sommarens specialutställning om svenska aktiebrev från framförallt 1800-talet och framåt. Den kan beses till den 21/8. Se museets hemsida www.myntkabinettet.se.

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan

Kansli: Besökstid 10.30 - 13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6, Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: Tisdag – söndag kl. 10.00 - 16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00 - 16.00.

Hemsida: www.myntkabinettet.se

Medaljens insida

Skruvmedaljen

Av Eva Wiséhn

Ur skruvtalern kommer skruvmedaljen. Skruvmedaljen blir snabbt populär och omkring 1730 upplever den sin blomstringsperiod. Det har att göra med den Augsburgska bekännelsen 1530 och protestanternas fördrivning ur Salzburg 1731. Över denna händelse finns ett flertal olika varianter av medaljer präglade.

Skruvmedaljen fungerar på samma sätt som skruvtalern men med den skillnaden att den ofta – men inte alltid – görs direkt i syfte att bli en skruvmedalj. Det blir både enklare och billigare än att tillverka skruvtalern, eftersom man då kan använda enklare metaller, tex försilvrade koppar eller tenn. Medaljens utseende överensstämmer också ofta med budskapet inuti.

Hermann Clauss delade in skruvmedaljerna i en huvudgrupp med undergrupper, IV:

- A) medaljer till kyrkliga jubileer, 1700-tal
- B) minne av den Salzburgska emigrationen 1732
- C) minne över politiska händelser, 1700-tal
- D) politiska händelser under 1800-tal
- E) opolitiska och religiösa skruvmedaljer, 1800- och 1900-tal

Preßler delar in skruvmedaljen efter samma principer som skruvtalarna:

- 1) med gravyrer och oljemålade bilder
- 2) med akvareller och glimmerskivor
- 3) religiösa
- 4) krig och fred
- 5) personliga
- 6) tillställning, utställning eller minne
- 7) stadsvyer
- 8) utan innehåll

Han presenterar även skruvmedaljer fast av modernare slag. Den yngst daterade i hans skrift är från 1989.

1) Medalj präglad över Gustaf II Adolf och Maria Eleonora (Hd I s. 240 nr 311). Åtsidan visar kungen i högerprofil. Frånsidan visar drottningen i vänsterprofil. Omskrift: GVST:ADOLP:DG.SVEC.GOT.WAND.REX / MARIA.ELEONORA.SVEC.GOT.VAN.REG. Medaljen saknar innehåll.

1.

Clauss grupp IV, Preßler grupp 8. KMK dnr 988/44. Neg. 4545.

2) Fredsmedalj från den Westfaliska freden 1648, utförd av J. Blum, verksam 1630-60 i Bremen (Forrer I 1904 s. 201). Saknar innehåll men har ett porträtt på en ung man på insidan av det ena locket.

2.

Clauss grupp IV C, Preßler grupp 5. KMK utan inv.nr. Neg. 4092.

3) Medalj gjuten 1730 av tyska protestanterna till 200-årsminnet av Gustaf II Adolfs segerrika kamp mot trosfrihetens fiender (Hd I s. 123, nr 41). Åtsidan visar kungen sittande till häst. Hästen stegrar sig och trampar på fienden med ena bakhoven. I bakgrunden syns en stad. Omskrift: HIC·DEVS·PRO·NOBIS·QVIS·CONTRA·NOS / PER·DEUM·OPT·PER·ACTUM. Frånsidan visar Karl V på tronen uppvakad av nio personer. Kejsarens valspråk PLVS VLTRA finns på banden som är lindade runt pelarna bakom honom. I avskärningen finns texten CONFESSIO AUGVSTANA. A° 1530. D. 25 IUNI. CAROLO. V. EXHIBITA (jfr Simmermacher nr 11). Insidorna har fastklitrade bilder. Båda bilderna är uppdelade i sex numererade delar ut-

gående från cirkelns mittpunkt. I den ena bildens centrum står bokstäverna V/ DMI / Æ och delarna numreras 1-6. I den andra bildens centrum står Anno 1730 och delarna numreras 7-12. Delarna illustrerar Martin Luthers kamp mot den gängse teologien.

Skruvmedaljen innehåller 24 sammanhängande pappersrundlar med text och bild ur protestantismens historia. Överst Guds öga i treenighetens symbol. På ömse sidor om denna två porträtt, det ena Martin Luther med texten: Wir können nichts wider die Warheit (vi kan inte göra något mot sanningen), det andra med text: Sondern Für die Warheit (utan för sanningen). Texten på de övriga pappersrundlar lyder:

- 1) Diese Dreij sind eins (*de tre är en*)
- 2) Der die ganze Welt verführet (*den som förför hela världen*)
- 3) Sihe das ist Gottes Lam (*se Guds lamm*)
- 4) Wer an den glaubet, der ist gerecht (*den som tror på honom, är rättfärdigad*)
- 5) Der Geist und das Wasser u: das Blut (*anden och vatnet o blodet*)
- 6) Der Glaub' ist durch das Liebe thätig (*genom kärleken är tron möjlig*)
- 7) Fahre auf die höhe (*far till himmelriket*)
- 8) Unkraut unter dem Weitzen (*ogräset i vetet*)
- 9) Lasset die Kindlein zu mir kommen (*låt barnen komma till mig*)
- 10) Solches thut zu meinem Gedächtnis (*gör detta till min ämminnelse*)
- 11) Ich habe gesündigt wider den Herrn (*jag har försyndat mig mot Gud*)
- 12) Thut Buse und glaubet an das Evangelium (*Gör bättring och tro på evangeliet*)
- 13) Der Cörper selbst ist in Christo (*kroppen själv är i Kristus*)
- 14) Sie legen die hände auf sie (*de väl-signade dem*)
- 15) Ehrlich und ordentlich (*ärlig och ordentlig*)
- 16) Sie ist Gottes Dienerin (*hon är Guds tjänarinna*)
- 17) Des Menschen Sohn in seiner Herrlichkeit (*människosonen är han härlighet*)
- 18) Das wir tüchtig sind ist von Gott (*att vi är duktiga är av Gud*)
- 19) Feurige Pfeile des Bösewichts (*eldpilar av den onda, skurken*)
- 20) Ohne Verdienst aus Gottes Gnade (*utan förtjänst av Guds nåd*)
- 21) Bete Gott an (*be till Gud*)

3.

- 9) Diese muss ich auch herführen (*desa måste jag också leda*)
- 10) Das Wort unsers Gottes bleibet Ewiglich (*vår Guds ord blir i evighet*)
- 11) Gehet aus von Ihnen (*gå ut från dem*)
- 12) Er führet uns auf rechter Strasse (*han för oss på rätta vägar*)
- 13) Komet her Ihr gesegnete des Herrn (*kom hit ni Herrens välsignade*)
- 14) Predigets auf den Dächern (*predikningarna på taken*)
- 15) Wir werden in das Haus des Herrn gehen (*vi ska gå till Herrens hus*)
- 16) Biss hirher hat uns der Herr geholfen (*hittills har Herren hjälpt oss*)
- 17) Auf dein Wort will ich das Netz auswerfen (*på din befällning ska jag slänga ut nätet*)

Clauss grupp IV B, Preßler grupp 3. KMK LU. Neg. 4093 A.

5) Medalj till minne av Fredrik den stores segrar över de allierade 1757 (Ossb. 217). Åtsidan visar kungen iförd peruk, i vänsterprofil. Omskrift: / FREDERICUS MAGNUS REX BORUSSORUM. Frånsidan visar Kleo sittande med Saturnus vid fötterna. Text på frånsidan: VERITAS PARADOXA. MDCCLVIII. IM MORIKOFER. Silverarbetet har utförts av Jacob Langenbucher, silversmed på 1700-talets mitt i Augsburg, efter Johann Melchior Morikofers (1706-61) stamplar. På insidorna finns dels en kartbild som visar området kring Breslau, dels en tabell över militära förkortningar.

Medaljen innehåller 39 pappersrundlar med graverad text och bild utförda av G. Eichler och B. Hübner. På en av pappersrundlarna finns följande text:

"Historia in Nuce
das ist
Kleine Bilder
Von den grossen Thaten
Friedrichs des Grossen
Königes in Preussen
In
Dreye Schlesie Kriegen
Von Ao 1740 bis 1763"

(Historia i ett nötskal, dvs små bilder över Fredrik den stores, kung i Preussen, stora gärningar i tre schlesiska krig från år 1740 till 1763.)

Clauss grupp IV C, Preßler grupp 4. KMK utan inv.nr. Neg. 4545-46.

6) Medalj till minne av Fredrik den stores segrar i det sjuåriga kriget (Ossb. 218). Åtsidan visar kungen med höjt svärd sittande på en något stegrande häst. I bakgrunden syns ett krigsläger med resta tält. Omskrift: FREDERICVS REX BORVSSOR: EL:BRAND. Frånsidan visar Guds öga vakande över moln ur vilka Guds

5.

6.

hand sticker fram hållandes en balsång. I den ena vågskålen ligger två böcker och i den andra ligger ett svärd och en lagerkrans. Under vågen finns en sköld som pryds av en grip. Omskrift: EX UTROQUE MAXIMUS.

På medaljens insidor finns fastklistrade pappersbilder. Den ena visar en ryttare med dragen sabel på en galopperande häst. I bakgrunden syns brinnande hus. Text under bilden: Abraham Remshart. Silbertr. 1762. Aug:Vind: På den andra syns också en ryttare med draget svärd sittande på en skrittande häst. I bakgrunden syns en stad ur vilken stiger

bolmande rök. Text ovanför ryttaren: Printz Heinrich.

Medaljen innehåller 38 pappersrundlar med kolorerade bilder skildrande olika fältslag och andra viktiga händelser under kriget. Varje bild har en kort hänvisning till platsen eller händelsen.

- 1) Lowositz
- 2) Lager der Sächsisch u Preussisch Armeen bey Pirna
- 3) Prag
- 4) Prag
- 5) Planian
- 6) Welau
- 7) Rosbach

Johan Stettner (jfr Prebler nr 28, G & M nr 3765, jfr Simmermacher nr 48). Åtsidan visar en familj samlad under ett träd. Mannen sitter medan kvinnan står bakom och vrider händerna, dottern som gråter torkar ögonen med förklädessnibben och den lille sonen lutar sig mot faderns knä. I bakgrunden syns ett kors. Omskrift: GROS IST DIE NOTH O HERR ERBARME DICH. 1816 u 1817 [*Stor är nöden o Herre förbarmad dig*]. Frånsidan visar en man, kungen, stående med upplyft huvud och knäppta händer vid en åker som just skördas. En skördeande kommer med en lagerkrans i handen. Omskrift: ERKENNE DAS EIN GOTT IST [*Förnimm att det finns en Gud*]. Medaljens insidor visar tabeller, den ena är en pristabell över livsmedel från oktober 1816 till juli 1817. Den andra är en minnestavla över dyrtidsåret 1771.

Medaljen innehåller fyra pappersrundlar, bemålade på ena sidan medan den andra har text. Texten är den s.k. skördebönen.

Clauss grupp IV D, Prebler grupp 6. KMK inv.nr 101 190. Neg. 4457.

9) Medalj gjuten i Nürnberg till minne av Sveriges deltagande i striden mot Napoleon 1813, utförd av Johan Stettner (Hy s. 40:1, jfr Simmermacher nr 52). Åtsidan visar ett antikt tempel med gavelparti och sju kolonner på vilka är fästade ovala krönte vapensköldar, en för vart och ett av de inblandade länderna. På tempelfrisen texten HEIL EUCH VEREINTEN [*Var hälsade ni förenade*]. Längs randen texten EINTRACHT ÜBERWINDET ALLES [*endräkt övervinner allt*]. I exerguen under templet årtalet 1813. Frånsidan visar tre kvinnor i antik dräkt representerande Rättvisan, Visheten och Endräkten. Längs randen texten GERECHTIGKEIT BEGLÜCKEN. D: MENSCHHEIT [*Rättvisa vishet och enighet gynnar mänskligheten*]. I exerguen under kvinnorna signatur Th. Stettner.

Insidorna har text. Den ena: Heil Euch Herrschern! die ihr den Übermuth in Staub stürztet, die Kette sprengtet, welche alle Geistes-Freiheit lähmte. Jubelnd schallt der Dank der Völker, und seegend werden noch die späten Enkel für ihre Freiheit Euern Manen opfern! [*Var hälsade Ni som störtade härskarna i sitt övermod till marken, Ni som sprängde kedjan som förslamad all tankens frihet, i jubel skallar folkens tack,*

och i tacksamhet kommer sentid barn (ättlingar) att i tacksamhet över sin frihet offra åt Era maner (en sorts romerska gudar)!]. Den andra: Glorreich für die Streiter der heiligen Sache endete das grosse Jahr, in welchem sie die Befreiung Deutschlands erkämpften! Frohe Ahnung beseligt die Menschheit ihr namenloses Leiden wird eine schöne Zukunft tilgen. Gültiger Himmel! lass diese Hoffnung nicht vergebens sein, und lass gelingen: den Wunsch der edlen Fürsten! [*Det stora året slutade ärorikt för Den Stora Sakens förkämpar, de som tillkämpade sig Tysklands frihet! En from förhoppning besjalar mänskligheten, deras namnlösa lidande kommer att suddas ut av en skön (ljus) framtid. Vålvilliga Himmel, låt inte denna förhoppning vara förgäves och låt detta gå i uppfyllelse: de ädla furstarnas önskan.*]

Medaljen innehåller tolv pappersrundlar, ursprungligen sammanhängande men nu delade i två halvor, vars ena sida har en bild och den andra är försedd med text. Varje rundel beskriver i bild och text slagen under kriget. Nedan följer endast rubrikerna till texterna.

- 1) Die Schlacht bei Lützen am 2. Mai 1813 (*Slaget vid Lützen den 2 maj 1813*)
- 2) Die 2-tägige Schlacht bei Bautzen am 20 u. 21 Mai 1813 (*Den 2 dagar långa slaget vid Bautzen den 20 och 21 Maj 1813*)
- 3) Die Schlacht bei Vittoria am 21 juni 1813 (*Slaget vid Vittoria den 21 juni 1813*)
- 4) Die Schlacht bei Gross-Beeren am 22 August 1813 (*Slaget vid Gross-Beeren den 22 augusti 1813*)
- 5) Die Schlacht an der Katzbach am 26 August 1813 (*Slaget vid Katzbach den 26 augusti 1813*)
- 6) Die Vernichtung des 1. Französischen Armeekorps unter der General Vandamme am 30 August 1813 (*Tillintetgörörelsen av det 1:a Franska regementet under general Vandamme den 30 Augusti 1813*)
- 7) Die Schlacht bei Denewitz am 6 Sept. 1813 (*Slaget vid Dennewitz den 6 sept. 1813*)
- 8) Die Schlacht bei Leipzig am 10 Oct. 1813 (*Slaget vid Leipzig den 10 okt. 1813*)
- 9) Die Belagerung v. Würzburg (*Belägringen av Würzburg*)
- 10) Die Schlacht bei Hanau am 30 Oct 1813 (*Slaget vid Hanau den 30 okt. 1813*)
- 11) Die Übergabe v. Dresden Am 11 Nov 1813 (*Övergivandet av Dresden den 11 nov. 1813*)

12) Die Rheinübergang der Verbündeten bei Basel am 21 u. 22 Dec. 1813 (Övergången över Rhen av de allierade vid Basel den 21 och 22 dec. 1813)

Clauss grupp IV D, Preßler grupp 4. KMK inv.nr 19 743. Neg. 4090.

10) Samma som ovan. Medaljen innehåller 22 pappersrundlar, texter och kolorerade bilder var för sig, c saknas. Bilder och text som ovan.

Clauss grupp IV D, Preßler grupp 4. KMK utan inv.nr. Neg. 4398-99.

11) Medalj i brons till minne av Arthur Wellesley Wellington, dvs hertigen av Wellington, 1769-1852 (jfr Simmermacher nr 77).

Åtsidan visar Wellington i vänsterprofil. Omskrift: DUKE OF WELLINGTON. Frånsidan har en krans av eklöv innanför vilken finns en text: BY HIS CONSUMMATE SKILL AS A GENERAL, HE HAS RAISED THE BRITISH ARMY TO THE HIGHEST EXCELLENCE & HIMSELF THE MOST NOBLE, & EXALTED HERO, IN THE ANNALS OF HISTORY [= *Genom hans fulländade skicklighet som general, har han höjt den brittiska armén till den ypperligaste och sig själv till den mest noble och upplyfte hjälten i historiens hävder*]. Medaljen saknar innehåll men på insidorna finns fastklistrade pappersrundlar med texten:

Almaraz May 1812/ Rolicia & Vímiera Augst 17 & 21 1808.

Clauss grupp IV D, Preßler grupp 6. KMK inv.nr 23 333. Neg. 4091C.

Den äldsta skruvmedaljen i KMK:s samling är medaljen präglad över Gustav II Adolf och Maria Eleonora. Den yngsta medaljen är från 1850-talet. I Preßlers katalog finns betydligt senare exempel på skruvmedaljer. I senare tid har skruvmedaljer och skruvmynt använts i reklamsammanhang och som turistsouvenirer.

Ett tack till Christoph Kilger och Harald Nilsson som har granskat de tyska översättningarna.

Litteratur

Beierlein, J. P.: *Die Medaillen und Münzen des Gesamthauses Wittelsbach*. München 1897.

Clauss, H.: *Der Schraubtaler und seine Geschichte. Mitteilungen Bayerische Numismatische Gesellschaft XXXI*. +++ Collection le Maistre. Pax in nummis.

Efter Lützen. Gustav II Adolfs minne på

11.

mynt och medaljer. Kungl. Myntkabinetet, katalog nr 22. 1982

F & S = Forster, A. & Schmid R.: *Die Münzen der freien Reichsstadt Augsburg...* Augsburg 1897.

Flensburg, P.: *Numismatisk leksikon*. Köpenhamn 1996.

Förschner, G.: *Kleinkunst im Silber. Schraubtaler und Schraub-Medaillen des Münzkabinetts*. Frankfurt 1978.

G & M = Gorny & Mosch. *Giessener Münzhandlung*. Auktion 11./12. Oktober 2000. Mittelalter und Neuzeit. Nr 106.

Hd = Hildebrand, B. E. *Sveriges och Svenska Konungahusets minnespenningar*. Stockholm 1874-75.

Jensen, J. S.: *Numismatisk ordbog*. Köpenhamn 1974.

Lindahl, F.: *En Augsburg-Skruedaler. En kongelig gave. NNUM 1969*.

Ossb = Ossbahr, C. A. *Mynt och medaljer slagna för främmande makter i anledning av krig mot Sverige*. Stockholm 1927.

P = Preßler, E.: *Schraubtaler, Schraub- und Steckmedaillen aus vier Jahrhunderten*. Eine Ausstellung in der Volksbank Tübingen. 1990.

Sárkány, T.: *Tre skruvtralrar i Kungl. Myntkabinetet*. Stockholm. NNA 1971.

SB = *Svenska besittningsmynt*. B. Ahlström, Y. Almer, B. Hemmingsson. Stockholm 1976.

Simmermacher, R.: *Schraubtaler, Schraub- und Steckmedaillen aus 3 Jahrhunderten*. Waldkirch 1981.

Stockholm Studies in Numismatics:

Das Münzwesen Livlands im 16. Jahrhundert (1515-1581/94) av Ivar Leimus

Pris: 200:- inkl. moms (porto tillkommer)

Beställningar:

NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

Bollhusgränd 1B, 111 31 Stockholm
Tel: 08-674 77 50, Fax: 08-674 77 53
eller skicka en check på 200:- plus 36:- per bok (porto)

Albrekt av Mecklenburg, LL 1, i Danmark (igen)!

För drygt ett år sedan publicerade den ene av författarna i Uppsala Myntklubbs jubileumsbok *Samlad Glädje* en artikel om Albrekt av Mecklenburgs första örtug (eller är det en witten?), LL 1. Bakgrunden var att ett exemplar av detta ytterst rara mynt utbjöds till försäljning i Danmark i samband med att Peter Hammerichs samling gick under klubban i Nellemann-Thomsens regi 1998. I artikeln förtecknades samtliga av författaren kända exemplar, och ett försök gjordes även att klargöra samband mellan de noterade offentliga försäljningarna av detta mynt.

En kort tid efter att denna artikel hade publicerats meddelade en samlare i södra Sverige författaren, att ytterligare en försäljning faktiskt ägt rum, som förbisetts i ovan nämnda artikel. Ett exemplar av Albrekt LL 1 såldes på Dansk Numismatisk Forenings auktion den 30 oktober 1963, nr 99. Utrop 300 DKK, klubbad för 440 DKK.

Utän att gå närmare in på problemställningarna kring Albrekt LL 1 kan man konstatera, att det under senare år har förts en debatt om huruvida detta mynt är präglad i Stockholm, som t.ex. Hans Hildebrand ansåg, eller om det kan röra sig om en myntning i *Albrekts regi*, utförd någonstans i norra Tyskland, och i så fall avsedd för användning där. Den senare hypotesen har förts fram av bl.a. Stefke och Hemmingsson. Härur kommer också problemställningen om det rör sig om en örtug eller en witten. Här skall inte argumenten för det ena eller andra alternativet redovisas, utan vi hänvisar till artikeln i *Samlad Glädje*, och till där anförd litteratur.

Det är dock notabelt att vi, i och med försäljningen 1963, får ytterligare ett exemplar med "proveniensen" i Danmark. Faktum är att alla skattfynd hittills där detta mynt ingår är från tyskt eller danskt medeltida territorium. Vidare har, med ett undantag, samtliga exemplar vars tidigaste proveniens endast kan fastställas till en samling, sitt ursprung i Danmark eller Tyskland, KMMS, Suhm, Thomsen, Hammerich, DNF och Grabow. Enda undantaget är Bondes exemplar. Det är naturligtvis inte helt uteslutet att vi har att göra med ett "Birkamylnt-fenomen" (dvs att en mynttyp präglad på en plats huvudsakligen påträffas i fynd "på annan

Albrekt, LL 1, såld på DNF:s auktion den 7 februari 2001. Skala 2:1.
Foto: Anders Nordin.

Försäljningar

1. Suhm strax efter 1800 → (troligen ej något av Thomsens ex., sannolikt ex Hammerich eller ex Bonde eller ex DNF 1963 / DNF 2001)
2. (Falsterbo) → Santesson (Appelgren auk. 4, nr 13 "fullgott ex") 1910 (25:-) → (till Lundström?)
3. (Antagligen ex. Santesson) → Lundström. (D. Holmberg auk. 105, nr 82 "C1" = "vackert ex") 1914 (33:-) → (till Mauritz Hallberg?)
4. (Falsterbo) → Bruun 1914 → **Helsingfors, Nationalmuseets myntkabinett**
5. (Falsterbo) → Bruuns dubblettauktion 1925 → Sundell → Boberg auk. 10, 1928 → T. G. Appelgren 1945 → Axel Ax:sson Johansson → **Avesta Myntmuseum**
6. (Antagligen ex Lundström) → Mauritz Hallberg → **Vasa, Österbottens museum**
7. (Falsterbo) → Grabow lista 56, nr 647, 1934 → Ekström (B. Ahlström auk. 26, nr 9) 1982 (13 750 SEK) → **privatsamling, Sverige**
8. (Thomsen 1876 till Herbst?) → Sven Svensson → SNF auk 1966 → Glück → Sjöberg (B. Ahlström auk. 40, nr 74) 1989 (20 350 SEK) → **privatsamling, Sverige**
9. (?) → Hammerich (Nellemann & Thomsen, 7 mars 1998, nr 780) (3875 DKK) → **privatsamling, Sverige**
10. (?) → DNF 1963 → DNF 2001 (10 350 DKK) → **privatsamling, Sverige**.

ort"), men problemställningen kring LL 1 bör ställas i relation till Albrekts övriga örtugar, vilka så vitt författarna kunnat fastställa i stort sett endast återfinnes i svenska fynd och samlingar. Tiden har tyvärr inte medgivit någon närmare forskning kring detta, men speciellt intressant skulle det vara att titta på fyndfördelningen av Albrekts sannolikt äldsta "säkra" Stockholmsörtug, LL 3a, som rimligen också hör hemma i tidigt 1370-tal, och som ju därmed är nästan samtida med LL 1.

Men historien kring Albrekt LL1 är inte slut med detta. Den 7 februari i år var det dags igen! Vid DNF:s auktion utbjöds i all stillhet ett exemplar av Albrekt LL 1. Utropspriset var mycket lågt satt (100 DKK), men myntet uppmärksammades efter för tjänst av ett flertal medeltidssamlare, vilket gjorde att det till sist klubbades för 9 000 DKK + påslag 15%. Ett pris som nog ändå måste betraktas som ytterst förmånligt för köparen. Det visade sig vidare (bifogad proveniensinformation), att detta mynt var identiskt med det exemplar som sålts 1963. Myntet väger 1,20 gram. Det är som synes rätt så väl bibehållet. I och med detta så är antalet privatägda exemplar uppe i fyra (eller fem, om man räknar med ex Bonde). Samtliga nu kända privatägda exemplar befinner sig i svenska samlingar.

Det kan här också vara på sin plats att publicera en uppdaterad och korrigerad förteckning över försäljningar. Observera att provenienskedjorna i vissa fall är osäkra eller hypotetiska. Detta har explicit angivits.

Kommentarer

- Försäljningar 2, 3 och 6 är troligen samma mynt.
- Försäljning 1 kan vara samma mynt som nr 9 eller 10 eller ex Bonde.
- Det är värt att notera att ytterligare ett exemplar kvarligger i Bruuns deponerade samling. Även det exemplaret härrör med största sannolikhet från Falsterbofyndet.

Litteratur

Holmberg, K.: Ett tidigare opublicerat exemplar av Albrekt av Mecklenburg, LL1. *Samlad Glädje, Numismatiska Klubben i Uppsala* 1969-1999, s. 71-75. Uppsala 1999. *Se vidare litteraturförteckning i denna.*

Kjell Holmberg och
Anders Nordin

Ur *Russia 1917. The unpublished revolution* av Jonathan Sanders, 1989. Reprofoto av J E Olsson.

En tidsbild från Petrograd i maj 1917

Vi visar här en bild som ter sig väldigt lugn. Två soldater och en kvinna står framför ett bord som är täckt med pappersbuntar och högar med små föremål. Men de tre personerna är mycket allvarliga. Vad handlar bilden om? För att svara på frågan måste vi bege oss tillbaka till 1917 och den ryska revolutionen.

År 1917 hade ryska armén utrustats för en våroffensiv. Truppernas moral var god. Men civilbefolkningen i Petrograd led brist på livsmedel på grund av förvaltningens oförmåga. Under andra veckan i mars, då tsaren befann sig hos trupperna, utbröt en resning i Petrograd som snabbt spred sig över hela staden. Tsaren försökte bemästra situationen per telegraf, men hans åtgärder var otillräckliga. Den 12 mars var Petrograd i den revolutionära massans händer.

Duman (parlamentet) var det enda organ som kunde bemästra situationen och skaror av soldater och civila skyndade till Tauriska palatset, där

duman var samlad, och krävde åtgärder. Duman beslöt att ta ledningen av den revolutionära rörelsen. Under tiden bildades Petrograds sovjet (råd) av arbetar- och soldatdeputerade. Petrograds sovjet erkände dumans ledning, men fortsatte att fungera självständigt. I samförstånd mellan duman och Petrograds sovjet tillsattes en provisorisk regering under furst Lvov.

Revolutionen i Petrograd accepterades både av armén och folket. Tsaren abdikerade till förmån för sin bror Mikael, som avböjde anbudet och överlät makten till den provisoriska regeringen.

Detta är en kortfattad bakgrund till bilden som föreställer soldater som i maj 1917 donerar sina guldmedaljer och S:t Georgskors till Petrograds sovjet. Den ädla metallen skulle nedsmältas för att i guldackform kunna hjälpa revolutionärernas sak. Till vänster på bordet tycks det ligga buntar med sedlar. Allt eftersom revolutionen spred sig i Ryssland uppre-

pade sig denna händelse på många platser. Detta innebär att endast ett mindre antal ryska ordnar och medaljer från första världskriget har bevarats.

IW

Behaglig samlartillvaro?

En personalchef vid ett Göteborgsföretag intervjuade en kvinnlig platssökande. Han frågade henne, om hon hade någon hobby. Ja, blev svaret, jag samlar flaskpost. Förbluffad frågade personalchefen, hur man gör det. Jo, sa sökanden, jag åker ut till Särö på sommarsöndagarna, går ner till stranden och väntar. Jaha, sa personalchefen, kommer det mycket flaskpost? Det har inte hänt hittills – men jag har väldigt skönt medan jag väntar.

Insänt av Rune Ferling, Falun

Sten Sture vid Katarinas fot och Mercurius i pyramid

Två kulturhistoriskt intressanta myntfynd gjordes nyligen med proveniens Bollnäs kyrka respektive Harmångers kyrka, båda i Hälsingland. Det förra skedde under konservering av ett altarskåp tillhörigt Hälsinglands museum (inv.nr HM 9915), när man gjorde rent i skåpets dammiga springor. Något blänkete till mellan bakstycket och högra sidostycket, ungefär i höjd med den heliga Katarinas fot, och konservatorn gjorde sin upptäckt. Ett medeltida mynt med inskriften SCS ERICVS hade stuckits in där! *Fig. 1.*

Bollnäs kyrka invigdes 1468. Altarskåpet är troligen tillverkat vid Haaken Gulleasons verkstad under tidigt 1500-tal. Av allt att döma undkom skåpet helt den vålded som härjade kyrkan år 1590, då större delen av kyrkan brann ned, liksom den eld som vållades av ett åsknedslag i tornet 1711 och bland annat orsakade att kyrkklockorna smälte. Olof Broman (1676-1750) skriver i sin *Glysisvallur* – som handlar om Hälsinglands historia, kyrkor och kultur - ca 1720 att "På Södra sidorna om Altaretflan in på gafwelen, stå 10 st: stora bilder; äfwen et faat med et afhuggit Manshufwud; som afbildar Joh: Höparens." En av dessa bilder bör ha varit Katarina med myntet. Vid mitten av 1800-talet reparerades kyrkan. Då tog man också bort de gamla bilder och crucifix som funnits där sedan medeltiden. Skåpet utgjorde ett av dessa kyrkliga föremål och togs år 1861 till Helsinglands Fornminnessällskaps samlingar för förvaring i Enångers gamla kyrka. Där stod det fram till ca 1937.

Det slog mig först att fyndet kunde höra samman med den medeltidsskatt bestående av 3.102 örtugar präglade för Erik av Pommern (1396-1439), som hittades inmurad i Bollnäs kyrkas gamla stenaltare år 1696. Troligen tre mynt fick kyrkan nämligen då behålla, resten inlöstes. Såväl Erik av Pommerns mynt som senare örtugar (även på Gustav I:s) har inskriften "Ericus", men på de senare avses Erik den helige. Men Katarinamyntet är en örtug präglad för Sten Sture den äldre (1470-97, 1501-03) i Västerås. På åtsidan syns en trekronorssköld och texten SCS ERICVS REX och på fransidan MONETA AROSIENS kring ett krönt A (*fig. 2*).

Det kanske var Haaken Gulleason som av för oss dunkel anledning kilade in sitt eget ägandes silvermynt

1. Den heliga Katarina av Alexandria, vid vars fot ett medeltida mynt hittades.

Här ses hon med sitt attribut, ett (spikförest) hjul. I den andra handen har hon säkert hållit sitt andra attribut, ett svärd. Katarina är också känd som folkvisans Liten Karin i spiketunnan (tunna invändigt försedd med vassa spikar), som finns i ett åttiotal uppteckningar i Sverige och Finland.

Foto: Bonny J. Sjöblom, Hälsinglands museum, Hudiksvall.

Se också omslagsbilden i färg.

i den heliga Katarinas skåp. Tiden stämmer ju med tillverkningen. Haaken Gulleason var bildsnidare och målare och verksam under första hälften av 1500-talet, särskilt i mellersta Norrland. Han har lämnat efter sig mer än femtio altarskåp och andra kultbilder, varav några är signerade, men tyvärr inte just detta.

Hur utbredd är nu seden att gömma ett mynt på en helig plats? Ett flertal medeltida skattfynd känner vi ju till, inmurade i altare, korvägg eller kyrkogårdsmur från flera håll i landet, t.ex. 1100-/1200-talsmynt

2. Sten Sture d.ä. (1470-97, 1501-03). Västerås, örtug. LL 5b. Mynt funnet i ett altarskåp med proveniens Bollnäs kyrka.

Foto: Bonny J. Sjöblom,

Hälsinglands museum, Hudiksvall.

från Öggestorps kyrka i Småland, 1300-talsmynt från Bergs kyrka i Västergötland och 1400-talsmynt från Bollnäs kyrka i Hälsingland.

Att åtminstone enstaka mynt inte bara hör medeltiden till vittnar det andra fyndet om. Det gjordes också under konservering och rengöring i dammiga springor av samme konservator, Björn Siggeström. Ett nödmynt, Karl XII, Stockholm, 1 daler sm 1718, MERCURIUS, hittades i en s.k. pyramid från Harmångers kyrka (inv.nr HM 9999A). Myntets ena kant bär spår av den förgyllning som utförts på två av pyramidens sidor. Det bör alltså deponerats före tiden för förgyllningen. Även här kan vi hämta uppgifter ur Olof Bromans *Glysisvallur*, där han nämner att pyramiden är ditsatt under kyrkoherde John. Micranders (1692-1711) tid, men efter omkring 1700. Bruket att använda pyramider blev allmänt i Hälsingland vid 1700-talets början.

För uppgifterna om fynden och litteratur kring dessa tackar jag bibliotekarie Karin Abenius Falkstedt, Hälsinglands museum, Hudiksvall.

Monica Golabiewski Lannby

Litteratur

Broman, O.: *Glysisvallur*. Ca 1720.

Jonzon, B. G.: *Blad ur Bollnäs församlings historia*. 1899.

Mayer Amschel Rothschild

– tidig internationell säljare av gamla mynt

Var och en som hör namnet Rothschild associerar det säkert till pengar. Det för tanken till svindlande förmögenheter. Rothschilds har blivit en glittrande synonym för välstånd och makt.

Den fantastiska historien om familjen Rothschild börjar vid slutet av 1700-talet med Mayer (ibland Meyer) Amschel Rothschild (1743-1812), som lånade ut pengar i Frankfurt am Main. Från sitt lilla hus i stadens ghetto byggde han upp ett finansimperium, som hans fem söner byggde vidare på i fem europeiska huvudstäder. Men han sysslade inte enbart med utlåningsverksamhet och växlingsaffärer, han sålde även gamla mynt och medaljer.

Försäljningen av gamla mynt kunde inte göra Rothschild rik, men det var ett sätt att etablera kontakt med betydande, rika och mäktiga män. En sådan var den unge kronprinsen Wilhelm, som senare skulle bli lantgreve av Hessen. Han skulle även arva sin fars stora förmögenhet. Han var kusin till Georg III av Storbritannien och han var gift med den danske kungens dotter.

Den första affärskontakten mellan Rothschild och kronprinsen skedde troligen 1765 i Frankfurt. Kronprinsen besökte då vid tre tillfällen stora varumarknader i denna stad. I kronprinsens privata räkenskaper finns en anteckning från juni 1765: *38 gulden och 30 kreuzer till juden Meyer för medaljer*. Det finns ingen tvekan om att anteckningen handlar om Rothschild. Det var då vanligt att man identifierade judar med endast förnamnet, trots att de även hade efternamn. Försäljningen av mynt och medaljer till kronprinsen fortsatte även åren 1766-1770. Det rörde sig då inte enbart om enstaka objekt utan även hela samlingen.

De stora vår- och höstmarknaderna i Frankfurt am Main var det självklara stället att köpa och sälja gamla mynt. Där avlöpte även en rad stora konstauktioner. Konst- och myntsamlare reste från när och fjärran till Frankfurt för att göra affärer. Inom en dags diligensfärd låg Darmstadt, Mainz, Wiesbaden och andra städer i de tyska småstaterna. Rika adelsmän och borgare besökte Rothschild för att köpa mynt och medaljer, men också juveler och andra kostbara föremål.

Mellan marknaderna hade Rothschild en typ av postorderverksamhet där han sålde numismatiska objekt. År 1771 lät han trycka sin första tryckta myntlista. Detta var den första av ett flertal som sedan gavs ut relativt regelbundet. Listorna/katalogerna skickades ut till potentiella köpare över hela Tyskland och även till Nederländerna och England. Bland kunderna märks t ex kungen av Bayern och hertigen av Sachsen-Weimar (som även var Goethes mentor). Rothschilds försäljningslistor består oftast av ca 10-16 sidor och innehåller var "grekiska, romerska och hedniska mynt av silver och guld". Men där fanns även rara tyska, ryska, franska, svenska och andra länders mynt. Varje mynt hade ett eget nummer och beskrevs kortfattat. Listorna hade också en enkel reklamtext som Rothschild skrivit: "De som önskar vackra mynt som finns till salu till låga priser, hänvisas till ägaren av dessa, som har mer rara kabinetmynt till salu, liksom antika rariteter och antikviteter. Adress: Mayer Amschel Rothschild, Frankfurt am Mayn".

År 1778 finns Rothschild medtagen i staden Frankfurts handels- och adressbok. Han är den ende av judisk börd i Frankfurt som då handlade med antikviteter och mynt. Ätminstone om man får tro handels- och adressboken.

Kunder som köpte mynt och medaljer från Rothschilds "postorderkataloger" kunde skicka tillbaka de objekt som inte höll måttet. Rothschild svarade för returkostnaden. Priserna i listorna var inte helt fastställda. Köparen hade möjlighet att prisförhandla med Rothschild. Ibland kunde köparen sänka priset ända upp till 50%! I Bayerns statsarkiv finns t ex en försäljningsnota från Rothschild till hertig Karl Theodor av Bayern. Denne hade utvalt arton synnerligen dyra mynt bland ett större antal som erbjudits honom. Priset var 265 gulden, men hertigen behövde endast betala 153 gulden och 32 kreuzer.

Det hände ofta att Rothschild skickade personliga brev tillsammans med katalogerna. Detta för att ytterligare markera den goda kontakten mellan säljare och köpare.

Senare i livet utnämndes Rothschild 1801 till hessisk hovagent och

Charles Lindbergh på medalj

I SNT 1998:3 skrev Ulf Nordlind och Ian Wiséhn en artikel om den amerikanske piloten Charles Lindbergh och dennes representation på medaljer. Det finns två nya medaljer som präglats av Franklin Mint till minnet av den extraordinära färden över Atlanten 1927. Dessa inköptes 1998 med medel från Sven Svenssons stiftelse (inv.nr 102 732). De är av förgyllt silver och präglade med en mycket hög spegelglans.

Den ena är tillägnad avresan från New York (bild 1a+b) och den andra ankomsten till Paris (bild 2a+b). På den förstnämnda åtsida finner man Charles Lindberghs porträtt i lätt vänsterprofil (bild 1a). Han har flygmössan på huvudet och glasögonen runt halsen. I bakgrunden ser man en flygande örn. På framsidan avbildas en karta över flygturen (bild 1b). En stjärna markerar städerna för avresa och ankomst. Tjugofem streck markerar den 33 1/2 timmar långa färden över Atlanten. Texten på engelska ger information om avresans datum, tid och plats: LINDBERGH I DEPARTS I MAY 20, 1927 7:52 A.M. I ROOSEVELT FIELD I NEW YORK.

Kungl. Myntkabinettet har tills vidare infört
fri entré på söndagar
för att öka museets tillgänglighet för allmänheten.

Mer om museet finns på hemsidan:
<http://www.myntkabinettet.se>

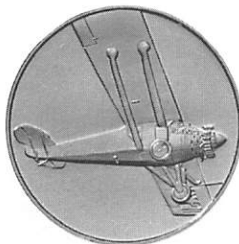
KUNGLIGA MYNTKABINETTET
Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6, Gamla Stan.
Tel: 08-519 553 04

år 1802 slöt han sitt första statslån på 10 miljoner gulden med Danmark. Vid fransmäns infall 1806 anförtrödde den hessiske kurfursten sin privata förmögenhet åt Rothschild, som med egen fara räddade den och med tiden återbetalade med ränta!

På många sätt kan man säga att Rothschild var vår förste moderne mynthandlare som hade en kundkrets som fanns spridd över ett stort område.

Ian Wiséhn

2a+b. Charles Lindbergh – ankomsten 21 maj 1927 i Le Bourget, Paris, Franklin Mint.

1a+b. Charles Lindbergh – avresan 20 maj 1927 från Roosevelt Field, New York, Franklin Mint.

3. Charles Lindbergh, 1930, Laura Gardin Fraser.

På den andra medaljens åtsida finner man det enmotoriga planet Spirit of St Louis avbildat, sedd trekantigt underifrån (bild 2a); som på föregående medalj är en karta avbildad på framsidan (bild 2b). Man finner New York och Paris markerade med två stjärnor och de 25 strecken som visar flygturen. Skillnaden ligger i texten som här är på franska och markerar ankomsten till Paris: L'ARRIVÉE | DE LINDBERGH | 21 MAI 1927 22:22 | LE BOURGET, PARIS.

Dessa två medaljer ger ingen ny och påhittig framställning över flygturen över Atlanten, eftersom Franklin Mint bara tagit äldre medaljer som modeller. Lindberghs porträtt är kopierat efter Fredric MacMonnies medalj från 1931¹. Den flygande örnen finner man på framsidan av Laura Gardin Frasers medalj från 1930 (bild 3). Kartan som finns på de båda nya medaljerna är hämtad från medaljen som gavs ut av den franska regeringen och utfördes av Georges Henri Prudhomme (bild 4).

Marie-Astrid Voisin

Foto: Jan-Eve Olsson, KMK.

Litteratur

Nordlind U. & Wiséhn I.: Charles Lindbergh på medalj. SNT 1998:3 s. 58-62.

¹ Se SNT 1998:3 s. 59, bild 3.

4. Charles Lindbergh, 1927, Georges Henri Prudhomme.

Myntutställning i Norrtälje

Under perioden 5 februari till 2 mars 2001 har Roslagsmuseet visat en utställning med namnet *Mynt i Roslagen under 1500 år*. Platsen för utställningen har varit Roslagens Sparbank i Norrtälje, och antikvarie Gert Rispling (numera norrtäljebo) har varit utställningskommisarie. Den 1 mars besöktes utställningen av doktorand Frédéric Elfver, redaktionssekreterare Marie Martinson samt fil. stud. Jonas Rundberg, samtliga vid Numismatiska forskningsgruppen, Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet.

Utställningen har tidigare varit refererad i *Norrtälje Tidning* den 7 februari 2001, s. 4. Till utställningen hör även en resonerande stencilerad katalog, som beskriver de inalles 87 mynten och sätter in dem i ett sammanhang. Rispling har även sammanställt en katalog i två delar över myntfynd i Roslagen i östra Uppland (omkring 210 stycken, varav sex är nya myntfyndsuppgifter) med utgångspunkt från upplandsvolymen i Kungl. Myntkabinettets projekt, Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen.

Bilderna visar de tre montrarna samt utställningskommisarie Rispling. Montrarna ger exempel på mynt som påträffats i Roslagen. I montern längst till vänster finner man mynt från det grekiska, romerska, bysantinska, sassanidiska samt arabiska rikena. T.ex. finns en rekonstruktion av den idag skingrade depån med arabiska mynt (slutmynt 917-18 e. Kr.) från Harka i Frötuna socken. I mittmontern finns exempel på vikingatida mynt från Norden, England, Sverige, Tyskland. Vidare finner man exempel på svenska medeltida mynt samt en trevlig svit om 13 dalar och riksdalar från Erik XIV och framåt. I den högra montern ligger plåtmynt och andra kopparmynt. Tydliga fotoförstoringar gör det lätt att studera olika detaljer på mynten. Placeringen i banklokalen har borgat för både god säkerhet och betydande publiktillströmning. Det kan nämnas att den första kunden i Roslagens Sparbank var pigan Mathilda Sofia Öman, som den 2 juli 1859 satte in tre riksdaler [rmt]. I mittmontern ses pigans exemplar av

Gert Rispling vid montrarna i Roslagens Sparbank, Norrtälje.
Foto: Frédéric Elfver.

Mittmontern med bl.a. riksdalersviten från Erik XIV och framåt.
Foto: Frédéric Elfver.

Den vänstra montern med bl.a. den rekonstruerade depån från Harka i Frötuna sn.
Foto: Frédéric Elfver.

”Mot-Bok med Norr Telje Stads och närmast angränsande tre Tingslagers Spar-Bank och Pupill-Kassa”, N:o 1.

I inledningen till katalog II står bland annat följande om Roslagsmuseets myntsamling:

Hur Roslagsmuseets myntsamling tillkommit är okänt. Det finns en publicerad uppgift (1937) [se Thordemans artikel i NNÄ om Nordens offentliga myntsamlingar – anm. av artikelförfattaren] att Roslagens forminnes- och hembygdsförenings museum i Norrtälje innehade 600 mynt. [...] När myntsamlingen i Roslagsmuseet inventerades hösten 2000, befanns ca 600 mynt vara bestämda och inventarieförda, medan ungefär lika många låg obestämda. Det totala antalet mynt är drygt 1200, varav flertalet svenska mynt från 1600-, 1700- och 1800-talen. Kopparmynten dominerar (80 %). Förutom mynt finns det en liten samling polletter med tyngdpunkt i Uppland-Dalarna-Stockholm, vidare medaljer från 1800-tal och tidigt 1900-tal samt några sedlar från samma tid. I samlingen ingår en del utländska mynt, främst från 1800-talet. Mynt från antiken, vikingatiden och medeltiden är ganska få i Roslagsmuseet. Alla numismatika i Roslagsmuseet har registrerats i en databas (f.n. 1 346 poster).

Från Roslagen finns ett flertal depåfynd, bl.a. det välkända från Näs, Österåkers sn, med ca 2800 vikingatida mynt, nedlagt efter år 1006. Rispling skriver i förordet till katalog I, att beträffande de depåer som är deponerade under 900-talet, så utmärker sig tre socknar i Norrtälje kommun: Estuna, Roslagsbro samt Frötuna. Han ställer sig frågan om det är Rurik och hans ruser som talar till oss? Till slut skall det framhållas, att Rispling med enkla medel har åstadkommit en lärorik utställning som belyser mynt och myntfynd i allmänhet och sådana med Roslags- och Norrtäljeanknytning i synnerhet.

Frédéric Elfver

Referenser

Norrtälje Tidning, 7 februari 2001.

Rispling, G.: 2001, *Mynt i Roslagen under 1500 år. Katalog I & II* [stencilerade förteckningar].

Thordeman, B.: 1937, Nordens offentliga myntsamlingar. *Nordisk Numismatisk Arsskrift* 1937. Köpenhamn.

Wiséhn, E.: 1989, *Myntfynd från Uppland, Sveriges mynthistoria. Landskapsinventeringen*, 4. Stockholm.

Ny medalj

Foto: Gabriel Hillebrand, RAÄ.

Ny medalj från SNF

Svenska Numismatiska Föreningen utger i år en medalj till minne av fornforskaren, riksantikvarien de facto m.m. Johan Hadorph (1630-1693). Hadorph anses av många vara Sveriges förste arkeolog med bl.a. undersökningarna av gravfälten på Björkö. Genom sina fornsakssamlingar kan man säga att han lade grunden till vårt historiska museum.

Som numismatiker har han gjort sig berömd inte bara som samlare utan även som författare. Hadorph har bl.a. skrivit ”Påminnelser om de 3 cronor”, som ingår i Johannes Schefferus arbete *De regni Sveciae insignibus* och som utgavs efter den sistnämndes död 1680. I Kungliga Biblioteket förvaras Hadorphs praktfulla *Myntebok* i manuskript med talrika myntavbildningar. Hans skicklighet att avrita fornsaker, mynt m.m. har gjort honom vida berömd. Inte mindre än tusen runstenar finns noggrant avbildade och skurna i trä; detta material användes i det långt senare publicerade arbetet *Bautil*, som J. Göransson utgav 1750.

Medaljen som föreningen nu ger ut har modellerats av Ernst Nordin och kommer att gjutas av Bergmans konstgjuteri. Åtsidan visar Hadorph efter ett porträtt som är tillskrivet D. K. Ehrenstrahls skola 1670 och som förvaras på Gripsholm. Till höger SNFs emblem och JOHAN HADORPH 1630/1693 samt konstnärens signatur E N. Frånsidan visar en runsten från Segersta (Särsta), Knivsta socken i Uppland, som anses ha varit en av Hadorphs favoriter. Inskriften är DET FÖRFLUTNAS UTFORSKARE. På randen C. W. Burmester Don[avit] 2001.

Medaljen, som mäter 43 mm i diameter och är gjuten i brons, kan beställas från SNFs kansli t.o.m. den 5 juni 2001 genom att till föreningens postgiro 15 00 07 - 3 inbetala 700 kr. För den som vill ha medaljen per post tillkommer 50 kr.

Konstnårsarvodet samt en del av gjutningskostnaden är bekostade med bidrag från C. W. Burmesters medaljfond. Beställda exemplar kommer att levereras under augusti/september 2001.

UN

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

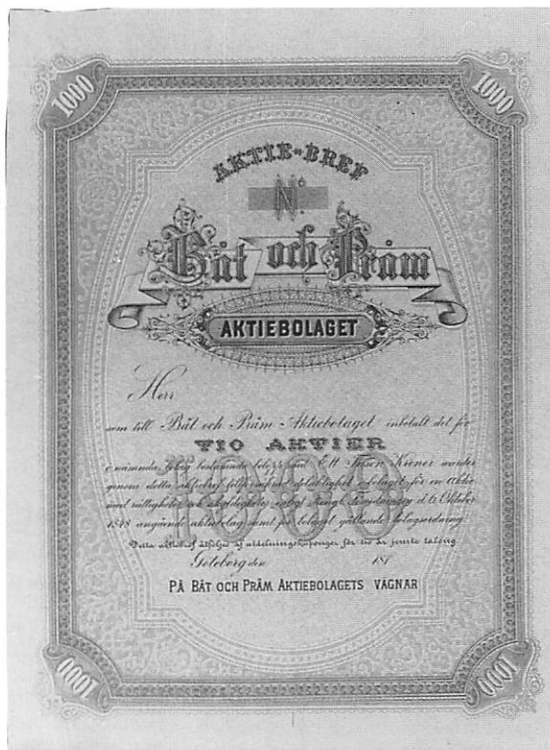
Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
TEL 08-411 08 07

Värdepapper från Göteborg

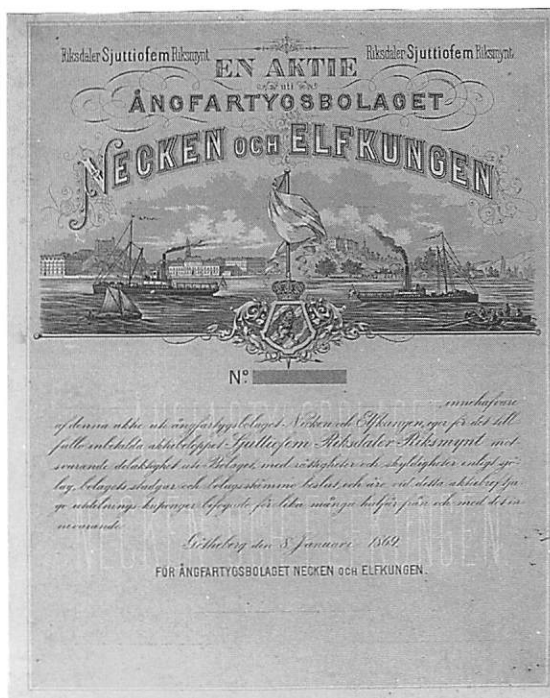
När det gäller svenska mynt och sedlar har de intresserade redan sett det mesta. Det är mycket sällan som en ny typ dyker upp. En orsak är naturligtvis att man under flera hundra år samlat och studerat det svenska numismatiska materialet. Detta faktum gäller inte i fråga om gamla aktiebrev. Titt som tätt får vi se historiska värdepapper som länge varit bortglömda. Denna upp-täckarglädje kände undertecknad när han först fick se de här presenterade aktiebrev som förvärvades från B. Strandbergs Mynthandel i Stockholm och som därefter överlämnades som gåva till Kungl. Myntkabinettet av Sven Svenssons stiftelse för numismatik (inv.nr 102 698). Sammanlagt rör det sig om sex värdepapper – fem aktiebrev och en obligation. Aktiebrev har alla anknytning till Göteborg som sjöfartsstad.

1.

2.

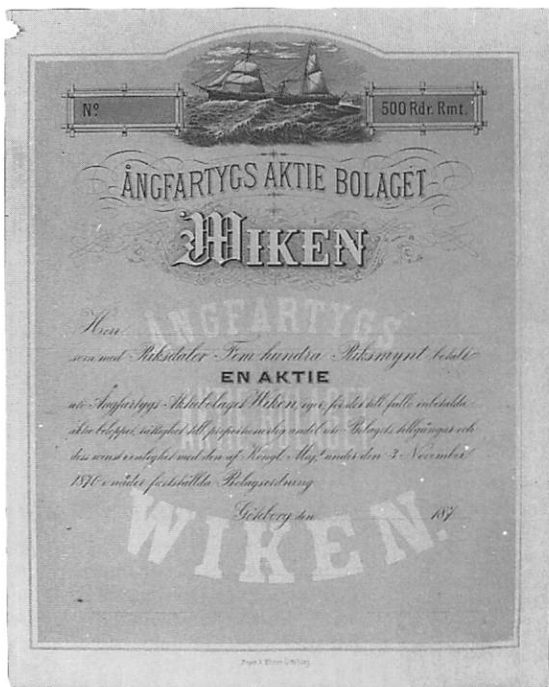

3.

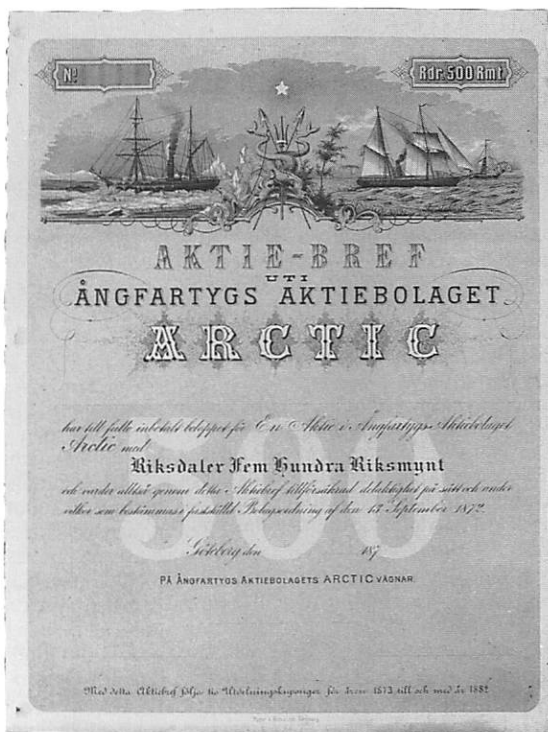
1. Aktie uti Göteborgs Hemförsare-Båt-Aktiebolag, 500 rdt rmt, 4 juni 1868, blankett, vit, ljusgrön och svart. Aktien är tryckt hos firman Meyer & Köster i Göteborg. Ludvig Adolph Meyer (1819-1865) innehade tryckerifirman tillsammans med Adolph Köster (1830-1892) från Hamburg. De är mest kända för att ha stått för illustrationerna till "Kriget i finska viken" (1854) och Viktor Rydbergs första bok, "Fribytaren på Östersjön" (1857).

2. Båt och Pråm Aktiebolaget, tio aktier, 1000 kronor, 11 september 1874, blankett, brun, vit och svart.

3. En aktie uti Ångfartygsbolaget Necken och Elfkungen, 75 rdr rmt, 8 januari 1869, blankett, beige, vit och svart. De två ångfartygen finns avbildade på aktien.

4.

5.

6.

4. En aktie i Ångfartygs Aktie Bolaget Wiken, 500 rdr rmt, 3 november 1870, blankett, ljusgrön, vit och svart. Ångfartyget *Wiken* finns avbildad i vinjetten. Aktiebrevet är tryckt hos firman Meyer & Köster i Göteborg.

5. Aktie-Bref uti Ångfartygs Aktiebolaget Arctic, 500 rdr rmt, 13 november 1872, beige, vit och svart. Vinjettbilden med ångfartygen är tecknad av signaturen H.W. Aktiebrevet är tryckt hos firman Meyer & Köster i Göteborg.

6. Göteborgs Stads fonderade Femprocents Obligation af år 1873, 1000 kronor i guldmynt, blankett, beige, vit och svart. Obligationen är tryckt hos Grube & Co. i Göteborg. Carl Ludvig Leopold Grube (1834-1907) inflyttade 1859 från Preussen till Göteborg där han, som skicklig tecknare och litograf, under 1860-talets förra hälft övertog C. Petersens litografiska anstalt, vilken därefter fortlevde under namnet Grube & Co. Denna sysslade med tryck av planscher, reklambilder o.dyl. samt utvecklades under Grubes insiktsfulla ledning så att den vid 1870-talets slut intog en ledande plats i staden. Grube själv flyttade 1878 till Malmö men återvände 1893 till Göteborg för att året före sin död slå sig ned i Stockholm.

Ian Wiséhn

Hur den förste Bernadottekungen ville skriva sitt namn på mynten

När man studerar Karl XIV Johans tidiga svenska dukater och riksdalermynt slås betraktaren av att kungens namn inte är helt utskrivet. Där står nämligen *CARL XIV SVERIGES NORR. GÖTH. OCH V. KONUNG*. Namnet Johan finns inte med. Var det så att myntgravören Lars Grandel hade glömt bort namnet eller finns där någon annan förklaring? Motsvarande mynt från Norge har nämligen med hela det officiella kunganamnet. Det är i sådana här lägen som det är bra med arkivhandlingar som ger svaret. I Antikvarisk topografiska arkivet (ATA) i Stockholm finns en P.M. i ärendet från 1818:

Konungen yttrade Sitt särdeles välbehag öfver ritningarne till de nya mynten, och fann Bilden på Riksdalern ganska vacker. Hans Majt. beslöt ganska bestämdt, att Bilden borde tagas efter Sergells medaillon.

Lika bestämdt afgjordes, att namnet Johan skall uteslutas, så att omskriften blir: Carl XIV Sv. Norr. etc etc. Jag nyttjar, sade Konungen, namnet Johan blott vid underskrifter.

Uti Chiffren bör äfven J uteslutas, dels af sidstnämnde orsak, dels såsom o-symmetriskt mot C. – Hans Majt. vill hafva chiffren sålunda: CXIV.

Baksidan af skillings-slanten ville Konungen hafva lika med de sidst slagne af samma sort.

Äfven syntes Konungen vilja hafva Devisen på Rundstyckena.

Skulle nya ritningar inom några dagar kunna medhinnas, så har jag då andra anledningar att hos Hans Majt: begära företräde.

*Honor et officie.
Fr: S. Silverstolpe.*

Vid nya ritningars framvisande, vore bäst, att äfven låta medfölla hosgående 3ne: äldre.

Vem var undertecknaren av promemorian – Fredrik Samuel Silverstolpe? Jo, han var diplomat, ämbetsman och konsttalskare. Silverstolpe föddes i Stockholm 1769. Redan tidigt visade han konstnärliga anlag och därför fick han enskild undervisning av J. L. Desprez. Efter studier vid Uppsala universitet startade Silverstolpe sin diplomatiska karriär och 1793 utnämndes han till andre

sekreterare i *Kabinetet för utrikes brevväxling*. Mellan åren 1796 och 1802 var han chargé d'affaires i Wien. Väl hemma i Sverige blev Fredrik Samuel Silverstolpe utnämnd till kammarherre år 1802. Tre år senare sändes han till S:t Petersburg som ambassadör von Stedings medhjälpare och ställföreträdare. Sedan han av ekonomiska skäl begärt att få återvända hem 1807, erhöll han endast tillfälliga uppdrag. Före riksdagen i Örebro 1810 skickades han på sitt viktigaste diplomatiska uppdrag: att ta reda på om hertig Frederik Christian av Augustenborg var villig att bli svensk tronföljare. Svaret var så svävande att man insåg att inget skulle komma av förslaget. Det var då som man kom fram till valet av Bernadotte. Detta var säkert mycket välkommet för Silverstolpe. Han var nämligen en av de få svenskar, som tidigare lärt känna den nye tronföljaren. Detta hade skett 1798, då Bernadotte var fransk ambassadör i Wien.

Först 1813 fick Silverstolpe en fast ämbetsställning. Han blev då överintendent, preses i Konstakademien och chef för Kongl. Museum. Detta innebär faktiskt att han åren 1813 till 1816 var chef för Kongl. Myntkabinetet som då var en del av Kongl. Museum!

Fredrik Samuel Silverstolpe kom från en familj som var känd för politisk liberalism. Detta stämde inte in på Silverstolpe, som var mycket konservativ. Han lär bli ha varit den siste i Stockholm som begagnade stångpiska. Han var gift med friherrinnan Fredrika Carolina Mannerheim. Silverstolpe avled i Stockholm 1851.

Ian Wiséhn

Litteratur

Lagerqvist, L. O.: En planerad myntning av daladukater 1818. *Numismatiska Meddelanden* XXXIII 1983, s. 125-131.

Utställning

Internationell medaljbiennal i Seixal

Något sent har undertecknad nåtts av en inbjudan till *The II International Biennal* (andra internationella bienalen) för modern medaljkonst, som hålls i Seixal, Portugal, och arrangeras av stadsfullmäktige i samarbete med grupperna *Anverso & Reverso* ("åtsida och fränsida") och *Volte Face* ("helomvändning"). Inbjudna är alla utländska och portugisiska medaljkonstnärer. Två priser delas ut, kallade respektive "Stora Priset" och "Innovationspriset", det sistnämnda för ny teknik och nya material. Tre konstverk för varje deltagare är maximum. De skall vara inlämnade senast 31 juli i år och utställningen öppnar 24 november; då har juryn fattat sina beslut. I juryn om fem personer ingår en representant för FIDEM.

Närmare upplysningar fås genom: Câmara Municipal do Seixal – Divisão de Acção Cultur Fórum Cultural do Seixal Quinta dos Franceses PT-2840-499 SEIXAL Portugal

Anmälan görs på ett särskilt formulär som översänds från Seixal. Lämpligt språk är engelska – annars går det nog också med franska eller spanska.

LLI

Kongress

Flaggkongress

Den 19:e internationella vexillologikongressen hålls 22-27 juli 2001 i York. Den brittiska flaggan, "Union Jack", fyller 200 år. Nästa kongress hålls i Sverige 2003.

L.P.-n

"Funnen på Gottska Sandön"

Gotska Sandöns kust och farvatten har blivit något av "klassisk förlisningslokal". Genom århundradena har många skepp gått i kvav utanför öns kuster. Skeppsbrotten har ofta varit ödesdigra, då både besättnin-
gar och fraktgods gått förlorade. Vid stormar och oväder spolas mycket av vad havet en gång tog iland på öns sandstränder. Där har det ofta gömts under sanddynerna. När sanden sedan flyttar på sig kommer föremål upp till ytan.

I mitt bidrag till "LLt. Festskrift för Lars O Lagerqvist" i *Numismatiska Meddelanden XXXVII* redogjorde jag för de, för KMK, då kända myntfynden från ön. Nu är det på sin plats med ett tillägg. I Avesta myntmuseum finns nämligen ett plåtmynt, 1 daler sm,präglat för Karl XI år 1690, troligen Tingström 0702. På plåtmyntets fränsida kan man läsa:

*Funnen på
Gottska Sandön
den 24 Aug. 1864
af A. Alexanderson.*

På katalogkortet finns också uppgiften att det rör sig om ett sjöfynd. Troligen kommer plåtmyntet från ett förlist fartyg och har i senare tid förts iland av vågor. Som sjöfynd är myntet knappast ovanligt på denna ö. Från Gotska Sandön finns ytterligare plåtmyntsfynd kända (EW 16a). En muntlig tradition berättar om ett förlist skepp utanför Västra kusten. Skeppet skulle ha varit på väg med krigsskadeersättning till Ryssland efter Karl XII:s krig.

Fyrvaktare Sidén lär ha fiskat upp 26 plåtmynt år 1863. Av dessa inlöste staten endast fyra och de finns i Kungl. Myntkabinettets samling under inventarienummer KMK 3174. De inlösta plåtmynten daterar sig mellan åren 1676 och 1691. Det är troligt att plåtmyntet i Avesta kommer från detta skeppsvrak.

Enligt ytterligare en uppteckning av Oskar Wennersten, riksantikvariens ombud på Gotland kring 1900, händer det "att man der på stranden efter vissa stormar skulle finna i synnerhet plåtmynt. Och lär, enligt Florin, Fyrmästaren, ha samlat på sig ett helt parti". Vad som hänt med dessa plåtmynt är okänt.

Eva Wiséhn

Litteratur

Tingström, B.: *Sveriges Plåtmynt 1644-1776*. Uppsala 1984.

Wiséhn, E.: *Myntfynden från Gotska Sandön. NM XXXVII*. Stockholm 1989.

Plåtmyntet från Avesta myntmuseum, Id-nr 13443. Foto Gabriel Hildebrand.

Strandbergs Mynt & Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 8C, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

MUNTHANDEL G. HENZEN

~ Ancient Coins ~
~ Medieval Coins ~
~ Modern Coins ~

free pricelists on request!

Postbus 42

NL-3958 ZT Amerongen

Tel. 0031-343-430564

Fax 0031-343-430542

e-mail: henzen.coins@wolmail.nl

Svenska och skandinaviska mynt
och sedlar.

Stor sortering av utländska
jubileumsmynt, årsset samt småmynt.

Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje

Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se>

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND

Tel och fax 046-14 43 69

e-post: siv-gunnar@swipnet.se

Kenneth Jonsson invald i Vitterhetsakademien

Professor Kenneth Jonsson, Stockholm, valdes till arbetande ledamot av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien vid plenum den 9 januari 2001. Han kommer att ta sitt inträde i akademien den 4 september med en föreläsning om myntimporten till Sverige under sen vikingatid.

Utmärkelsen är en stor personlig framgång för Kenneth Jonsson. I denna församling av främst historiker, arkeologer, konstvetare, litteraturhistoriker, filosofer och språkforskare är han just nu den yngste ledamoten, den förste som är född på 1950-talet. Valet av Kenneth Jonsson visar också att ämnet numismatik och penninghistoria genom århundradena lyckats behålla den respekterade ställning som ämnet hade då Vitterhetsakademien stiftades.

Vitterhetsakademien har två instiftelseår; 1753 och 1786. Kongl. Svenska Vitterhets Akademien grundades 1753 av drottning Lovisa Ulrika som en humanistisk motsvarighet till Vetenskapsakademien som hade inrättats 1739. Den 20 mars 1786 återupprättade Gustav III sin mors då avtynade akademi, skrev om stadgarna och förtydligade namnet genom tillägg av historia och antikviteter. Samtidigt grundade han Svenska Akademien.

De första ledamöterna var till antalet sju, alla utnämnda av Gustav III den 20 mars, som alltså är akademiens årliga högtidsdag. Därefter har akademien förnyat sig själv genom inval. Ämnet numismatik var ända från början väl representerat. Ledamot nr 10 var Jacob von Engeström, bekant för sin utmärkta beskrivning av Styrafyndet (Landskapsinventeringen 1, Östergötland, fynd 109). Ledamot nr 13 var Gudmund Göran Adlerbeth, vars inträdesföreläsning har titeln Om Sveriges forna Österländska handel i anledning af arabiska penningar fundne i svensk jord. Adlerbeths numismatiska intresse medförde att planer på en tryckt katalog över kufiska mynt började diskuteras redan 1787.

Under 1800-talet och ända fram till 1975 var Vitterhetsakademien nära förknippad med svensk fornminnesvård och museiväsen. Vitterhetsakademiens sekreterare var samtidigt riksantikvarie. Genom den drif-

tige sekreteraren och riksantikvarien Bror Emil Hildebrand (invalsnummer 70) ökade akademiens engagemang i arbetet med att bearbeta och publicera svenska myntfynd från vikingatiden. Hildebrand och orientalisterna C. J. Tornberg (nr 77) publicerade kataloger över engelska respektive kufiska mynt som används än i dag.

Under 1900-talet inleddes en ny numismatisk högkonjunktur genom Bengt Thordeman (nr 215), Sture Bolin (nr 261) och Nils Ludvig Rasmusson (nr 270). Genom dem initierades på 1950-talet ett stort upplagt internationellt publiceringsprojekt. Avsikten var att under medverkan av tyska och engelska forskare publicera alla mynt från vikingatiden funna i nuvarande Sverige. Projektet är numera känt under namnet CNS-projektet (efter begynnelsebokstäverna i de tre första orden i namnet på den av Vitterhetsakademien utgivna publikationsserien: *Corpus nummorum saeculorum IX-XI qui in Suecica reperti sunt*, Stockholm 1975 ff).

På förslag av undertecknad (nr 371) finns bland Vitterhetsakademiens forskningskommittéer även en ledningskommitté för utgivande av CNS-publikationerna och andra därmed sammanhängande verk. I kommittén deltar bla representanter för Gunnar Ekströms professur och för Kungl. myntkabinettet. Som redaktör för publikationerna är Kenneth Jonsson sedan länge självskriven medlem av kommittén.

I den ärevörldiga akademiska nummerlängden har Kenneth Jonsson nr 455. Till hans välförtjänta inval knyts nu många förhoppningar om fortsatt framgångsrika insatser för numismatisk forskning, inte minst när det gäller publiceringen av våra vikingatida myntfynd.

Brita Malmer

Samuel Ödmanns Nordstjärneorden skulle vara varm

En särställning bland alla våra professorer under sent 1700-tal och tidigt 1800-tal intar den sängliggande professorn i Uppsala, Samuel Ödmann (1750-1829). Han var en hängiven elev till Carl von Linné och som botanist vistades han mycket ut i det fria. Men friluftslivet tog en ände med förskräckelse. Ödmann drabbades av malaria som övergick i en neuros med svåra tvångsföreställningar. Frisk luft, vatten och kyla fyllde honom med skräck och framkallade verkliga sjukdomsattacker.

Någon gång omkring 1790 stängde han in sig i sin kammare, gick till sängs och steg – nära nog bokstavigt talat – aldrig mera upp. När han avled 1829 hade han praktiskt taget varit sängliggande i fyrtio år. Detta hindrade dock inte karriären. År 1799 blev han professor och 1800 teol. dr samt 1806 professor i pastoralteologi. Därmed var han föreståndare för det nyinrättade teologiska seminariet, varjämte han föreläste i exegetik. Från sitt sjukrum dirigerade han fakultetet och elever, befordringsärenden och kommittéarbetet. Där höll han sina föreläsningar och tenerade studenter. Han mottog en ström av besökare i sitt glödheta ovådtrade rum. Speciella ceremonier måste iakttagas innan man fick träffa honom för att överlämna böcker eller skrivelser. Allt måste först värmas innan de räcktes till Ödmann. När ärkebiskop Lindblom en kall februardag kom för att överlämna Nordstjärneorden till honom, bad han att den först skulle läggas på kakelugnen. Det gick inte an att få ett kallt ordenstecken!

Ödmann var inte sen med radikala ställningstaganden i sociala och politiska frågor. Själv en finansiell begåvning, som från de torftigaste villkor arbetat sig fram till en aktingsvärd förmögenhet, intresserade han sig livligt för alla ekonomiska frågor. Detta gällde främst allt i fysokratisk riktning. Han ivrade för utjämning av klasskillnader och för sociala stödåtgärder samt vände sig kraftigt mot brännvinsmissbruket – "Han super men har intet att tugga" – är ett citat från Samuel Ödmann.

J/W

Auktioner

Maj:

- 8 Zürich, Leu Numismatik AG
- 9 Zürich, Hess-Divo
- 16 Zürich, Leu Numismatik AG
- 28-29 München, Lanz

Juni:

- 16 Bruxelles, Elsen SA
- 19-20 Osnabrück, Künker
- 26-28 München, Lanz
- 26-28 Mannheim, Kurpfälzische Münzhandlung

September:

- 8 Köln, Münzen und Medaillen-Galerie Köln
- 15 Bruxelles, Elsen sa
- 17-18 Espenau, Münzenhandlung Harald Möller GmbH

Mässor

Juni:

- 7-10 Rom, IAPN 50th General Assembly

Du som önskar tillkännage kommande auktioner eller mässor i auktionskalendern, kontakta Frédéric Elfver. Se redaktionsrutan!

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

Kvalitetsauktioner
två gånger per år

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Normalmstorg 1, Itr.

Box 7662 103 94 STOCKHOLM

TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

INTERNATIONELLA AUKTIONER

FORTLÖPANDE INLÄMNING
TILL VÅRA AUKTIONER

Gratis Mynt, Frimärken
värdering Brev, Vykort, Aktiebrev
Inköp Handskrifter m.m.

Beställ katalog! Prenumeration 150 kr för kommande 4 kataloger.

08-678 32 17

FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

Lilla Nygatan 20
111 28 STOCKHOLM

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 20 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB

Normalmstorg 1, 1 tr.,
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden

Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel

Box 307, 791 27 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt

Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel

Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

Malmö Mynthandel

Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer

Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder

Prästkragevägen 4 B, 245 63 HJÄRUP
Tel. 040-46 11 40

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrtréalje Mynt AB

Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB

Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel

Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel

Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel

Arsenalsgatan 8 C
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics

Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel./fax 08-650 0342

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel

Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6

Stockholm

UTSTÄLLNINGAR

All världens pengar

Museets utställningar inleds med ett ämne som berör alla – pengar! I olika temadelar som tex "Vad är pengar?", "Myntets början", "Makten över pengarna" och "Pengar i krig" beskrivs pengarnas spännande historia under mer än 2.500 år. Och naturligtvis Sveriges mynt!

Rikets finanser

Visste ni att Sverige har världens äldsta centralbank? Historien om Sveriges Riksbank, affärsbankerna, börsen, försäkringsbolagen m m ingår i denna mycket moderna utställning som skildrar idéer, institutioner och förlopp i den svenska ekonomiska historien från 1600-talet och framåt.

Spara i bössa och bank

Människan har alltid sparat! Här är historien om hur vi sparade innan bankerna fanns. År 1820 inrättades den första sparbanken i Sverige – här finns berättelsen.

Myntskatternas magi

Skatter i jorden, vattnet, kyrkor, källor – massor med mynt av guld, silver och koppar från antiken, vikingatid, medeltid samt Lohe-skatten! Skatter från Lappland i norr till Skåne i söder visas i denna suggestiva utställning.

Summa summarum

Pengar i lek, saga och verklighet är ett av ämnena för detta rum som är ägnat till barn och ungdom. Här får vi nya aspekter på detta eviga tema. Ett sjunket skepp med en äkta sjörövarskatt finns också.

Medaljkonsten

Vem har väl inte hört talas om nobelmedaljen? Medaljens mer än 500 år långa historia är temat för detta rum. Här visas de finaste svenska medaljerna, fantastiska klenoder, renässansmedaljer och Gustav III:s historia.

Museets öppettider

Tisdag – Söndag	10–16
Måndag	Stängt

ANNAN VERKSAMHET

Museibutik

I entréhallen finns butik med försäljning av smycken, souvenirer, vykort och litteratur med anknytning till museets samlingsområden. *Tel. 08-5195 5304.*

Konferens- och festlokaler

Kungl. Myntkabinettets hörsal är fullt tekniskt utrustad och har plats för 72 personer. Lovisa Ulrikas bibliotek är ett exklusivt sammanträdesrum för 14-18 personer. Två mindre grupprum för 4-8 personer finns också på samma plan. Entréhallen med dess vackra kalkstensgolv och ockragula väggar lämpar sig väl för cocktails, mottagningar, dans och andra festligheter. *Tel. 08-5195 5304.*

Myntkrogen, museets restaurang och café

Myntkrogen rymmer fler än 70 personer och har fullständiga rättigheter. Vardagar serveras husmanskost och lättare rätter dagtid. Kvällarnas festväningsverksamhet ger chansen till mer exklusiva rätter tillagade på förstklassiga råvaror. *Tel. 08-10 45 90, fax 08-22 43 90.*

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

APRIL 3 • 2001

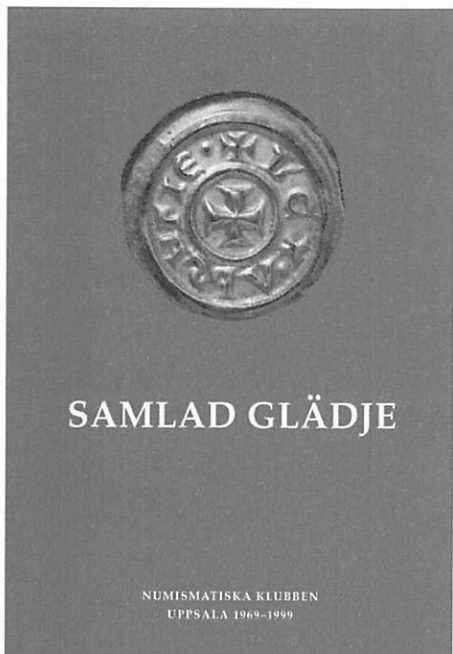

De baltiska ländernas mynthistoria

En cigarrask märkt "Kofvan" från 1901

Agi Lindegren och Julius Kronberg –
två sedelkonstnärer på 1890-talet

Pris 20 kr

Numismatiska Klubbens i Uppsala jubileumsbok **Samlad Glädje** 1969–1999

Den inbundna boken innehåller, förutom klubbens historia, 20 artiklar av hög klass skrivna av några av Sveriges mest kunniga numismatiker. Bidragen är rikt illustrerade, delvis i färg. Bokens innehåll finns beskrivet mera i detalj i vår annons i Svensk Numismatisk Tidskrift nr 8, 1999, sidan 198.

Boken, som trycktes i endast 450 exemplar, kan fortfarande köpas från klubben.

- Enklast genom att sätta in 225 kr (inkluderar försändelse inom Norden) på klubbens postgiro 54 52 84-2.
- Boken kan också köpas på klubbens sammankomster för 175 kr.
- **Den kommer också att finnas till försäljning vid Svenska Numismatiska Föreningens bord på FriMynt i Helsingborg 21-22 april 2001.**

Innehåll SNT 3 • 2001

Sid

Artiklar och notiser

De baltiska ländernas mynthistoria	56
Portmonnä upphittad	60
En cigarrask märkt "Kofvan" från 1901	61
Nyupptäckt porträtt över mynt- och medaljgravören Ludvig Persson Lundgren	62
Resultatet av myntrealisationen 1776	63
Pengar som man gjorde själv – Vladivostok 1920	63
Aktiebrev uti den Förnyade Skånska Privat Banken i Ystad	64
Agi Lindegren och Julius Kronberg – två sedelkonstnärer på 1890-talet	65
Italiensk Art Nouveau-medalj	67
Alfred Nobel på enskild belöningsmedalj	68
Sigillstamp med Brenners familjevapen	69
Carl Snoilskys brev till Hans Hildebrand rörande Sturemarken i Dresden m.m.	70
Rätta svar på frågesporten i SNT 2001:1	70
Föreningsmärken med okänd hemvist	70
Fattigbricka från Ramundeboda socken	72
Albert Engströms lyckoslant	73
Sir Henry Morton Stanleys Vegamedalj	74

Stående rubriker

Pressklipp. Reklampengar	67
Utställningar. "Människor, miljöer och kreativitet", "Arkitektur och makt", "FIDEM 2000"	68
Nytt om böcker – recensioner	72
Auktioner & Mässor	75

Omslag

Stockholms Enskilda Bank, 50 kronor - sedelförslag utfört år 1896 av konstnärerna Agi Lindegren och Julius Kronberg. Överst på sedeln finns figurer som representerar näringarna. Nederst syns tre namnteckningar. Här har konstnärerna haft roligt. Det är nämligen tre mycket kända konstnärsnamn som utskrivits: Benvenuto Cellini, Michelangelo och Rafael! Läs Ian Wiséhns artikel på sidorna 65-67. Foto Jan Eve Olsson.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71
E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

Ansvarig utgivare:
Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:
Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-660 25 46
0702-24 88 19 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

2001

APRIL 5 Årsmöte

Plats KMK. Hörsalen
18.00 Årsmöte

18.30 Föredrag av Ian Wiséhn: *Offentliga myntsamlingar i Sverige.*

19.30 Årsmötesmiddag i Myntkrogen. Meny: Parmalindad mozzarellaost med basilika och oliv-salsa, kalv med vit portvinsås och rissolépötatis, kaffe och kaka. Allt detta för 195 kr. Dryck tillkommer (lättöl eller mineralvatten 20 kr, ett glas vin 40 kr). Betalning sker vid middagen. Anmälan till middagen är obligatorisk och skall göras senast torsdag 29 mars till kansliet, tel. 08-667 55 98, eller till Torbjörn Sundquist tel. 08-5195 5335, 0708-82 46 50.

JUNI

9-12 Nordisk Numismatisk Unions möte

Helsingfors
Program

9 Föreläsningar, unionsmöte, festsupé.

10 Utflykt till Västra Nyland.

11-12 Resa till Tallinn.

SNF:s medlemmar är hjärtligt välkomna att delta i NNU:s möte. Mer detaljerade upplysningar kan fås genom SNF:s kansli.

DECEMBER

1 Myntmässa

Plats KMK

Föredrag av Brita Malmer, auktion med material ur Svenssons samling, middag på Myntkrogen.

Kungl. Myntkabinettet

Det finns nog inget annat porträtt av en enskild svensk som avbildats så ofta – på böcker, i pressen, i TV – som Alfred Nobels. Nu har det gått ett helt sekel sedan de första Nobelprisen delades ut. I samband med öppnandet av Nobelstiftelsens Jubileumsutställning – *Människor, miljöer och kreativitet* – ger Kungl. Myntkabinettet ut en ny bok, på engelska med titeln *Nobel Medals*. Den är författad av Lars O. Lagerqvist och handlar om Nobelprismedaljerna under etthundra år. Här återfinns också en särskild avdelning med bilder och beskrivningar av andra medaljer över Nobel och hans familj och ett antal som utgivits i direkt anknytning till prisutdelningen. En del kuriosita finns i slutkapitlet. Boken säljs i Kungl. Myntkabinettets butik. Pris inbunden 150 kr.

Två nya tillfälliga utställningar finns att beskåda i Kungl. Myntkabinettet – *Arkitektur och Makt* samt *FIDEM 2000*. Se sid. 68.

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan

Kansli: Besöks tid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6, Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: Tisdag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.

Hemsida: www.myntkabinettet.se

De baltiska ländernas mynthistoria

Av Göran Wallnér

När andra världskriget tog slut började en period av återuppbyggnad och modernisering med omfattande internationellt utbyte för majoriteten av Europas länder. Några länder förpassades emellertid in i ett historiskt töcken, som var så tjockt att vi efter några få år knappast kunde erinra oss att de en gång hade funnits. Till dessa hör de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen. De tre staterna räknar sitt moderna ursprung till åren 1918/19, men de har en mycket intressant förhistoria.

Estniska pirater

Samtida historiska dokument från medeltiden är mycket sällsynta. Icke desto mindre vet man att estniska pirater var ett stort problem i Östersjöområdet under 1100-talet. Bland deras dåd märks att de brände Sigtuna – dåvarande Sveriges "huvudstad" – år 1187. Händelsen medförde möjligen grundläggningen av en befästning vid Mälarens inlopp från havet, en befästning som inom kort skulle utvecklas till staden Stockholm. Stockholm betyder "holmen med stockar" och antyder existensen av ett pålverk bestående av spetsade stockar i vattnet för att försvåra inpasseringen för fientliga fartyg.

Ett problem med piraterna var att de var hedningar och därför inte ålagda att älska sina kristna grannar. För att pacificera de baltiska befolkningarna och utbreda kristendomen genomförde de svenska kungarna flera korståg österut med början år 1150. Erik den helige begav sig på ett korståg till Finland tillsammans med en engelsk biskop vid namn Henrik. Där "segrade de och döpte många finländare". Biskop Henrik är Finlands skyddshelgon sedan sin martyrdöd år 1156, när han mördades på sjön Kjulo av en finländare vid namn Lalli som han tidigare hade dömt till kyrkostraff för mord. Enligt ett påvebrev genomförde Knut Eriksson (1167-96) "flera korståg mot hedningarna" (uppenbarligen balterna) och en av hans efterföljare, Johan Sverkersson (1216-22) genomförde ett korståg mot esterna år 1220 tillsammans med flera biskopar och en stark armé. Korståget började lyckosamt, men efter kungens återresa anföll esterna, varvid bland andra styrkans fältherre och biskopen Karl

Karta över de baltiska länderna
Estland, Lettland och Litauen år 1904.

fick sätta till livet. Detta hände på ön Ösel den 8 augusti 1220.

Tyska Orden

Svenskarna var inte de enda som hade problem med de hedniska folken i öster. År 1226 vände sig hertig Conrad av Masovien till Tyska Orden för att få hjälp i kampen mot de hedniska preussarna. Han bjöd in Orden till sitt land och gav den Kulm-området som besittning. Samma år förklarade den tysk-romerske kejsaren Fredrik II Preussen för en tysk provins och utnämnde Tyska Ordens stormästare till tysk riksfurst. Från och med denna tid anslöt sig många till Tyska Orden, framför allt korsfarare som återvände från det Heliga landet, vilket medförde att Orden kom att bli en mäktig aktör i regionen.

Rigas grundande

Vid samma tid ägde en utveckling rum längre norrut i Balticum, denna gång initierad av katolska kyrkan. Redan år 1186 grundades ett biskopssäte i orten Yxxkull i Estland, men till dess att biskopen Albert de Buxhoeven från Bremen utnämndes år 1199 skedde inte så mycket. Biskop Albert påbörjade en ny era när han grundade staden Riga år 1201, och för kristendomens skydd och utbredning grundade han även Livländska Orden. Redan 1208 hade livländarna och letterna underkuvats och Orden växte snabbt, framförallt efter den uppdelning som genomfördes år 1207 och som resulterade i att biskopen fick 1/3 och Orden 2/3 av de gemensamma områdena och löftet om att alla framtida erövringar skulle bli Ordens enskilda område.

Livländska Orden, artig u.å. (1365-90),
Reval,
"Magistri Livoniae)(Noneta Revalie".

Estland, 2 krooni 1932,
Tartu universitet.

Estland, 2 krooni 1930, Tallimns slott.

Estland

År 1209 påbörjades erövringen av Estland, men esterna visade sig mycket svåra att underkua och biskopen tvingades vända sig till danskarna med en begäran om bistånd. Danmark var vid denna tid ett mäktigt land och år 1214 hade tyskromerske kejsaren Fredrik II tillerkänt Danmark allt land norr om Elbe och Elde, vilket innebar att staden Hamburg låg på danskt område. Danmark innehade också flera landskap i det nuvarande Sverige. Den danske ärkebiskopen, som hade sitt säte i den svenska (då danska) staden Lund hade dessutom påvens tillstånd från år 1213 att grunda ett biskopsdöme i Estland. En dansk armé under befäl av Valdemar II landsteg i Estland år 1219 och vann en lysande seger över esterna. Under slaget föll en fana från skyn, vilket danskarna uppfattade som ett gudomligt tecken och sedan dess utgör den Danmarks nationella flagga. Danskarna grundlade staden Reval (*Tallinn* på estniska, vilket för övrigt betyder "den danska borgen").

Estland använder fortfarande det danska vapnet, tre leoparder ovanför varandra. Efter ett uppror år 1346 sålde danskarna Estland till Livländska Orden för 19.000 mark i silver.

I södra Estland ligger staden Dorpat (*Tartu* på estniska), som erövrades av Livländska Orden år 1224 tillsammans med omgivande områden. Staden befästes och utnämndes till biskopsäte och utvecklades till ett viktigt centrum för transithandeln mellan Ryssland och Västeuropa. Ön Ösel erövrades 1227 och ombildades tillsammans med angränsande områden på fastlandet i Estland till biskopsdömet Ösel-Wiek. Kurland blev det sista livländska området som underkuvades. År 1230/31 förhandlade de kurländska hövdingarna med Vatikanen och efter att ha låtit döpa sig tillsammans med sina undersåtar

accepterade de att landet ombildades till biskopsdömet Kurland år 1234.

Livländska Ordens fortsatta erövringar resulterade i ett förödande nederlag mot litauerne i söder år 1236, där Orden förlorade så mycket av sin styrka att den tvingades gå upp i Tyska Orden året därpå. Den fortsatte dock som en egen avdelning inom Tyska Orden och med egen stormästare etc. Orden gjorde ytterligare ett misslyckat försök att erövra Litauen, denna gång vid Durben år 1260. Internerna stridigheter mellan de olika aktörerna. Orden, biskoparna och städerna försvarade försvaret mot litauerne i söder och de ryska furstendömena i öster, främst Novgorod (*Nova gorad* = nya staden), Pskov och senare, på 1400-talet, Moskva.

Litauisk konvertit

Den litauiske hövdingen Mingaudas (1236-63) besegrade Tyska Orden. Han var hedning men konverterade och lät döpa sig, vilket innebar att den forna fienden nu blev en allierad till ordensriddarna. Ett biskopsäte grundades i Vilna (*Vilnius*) och Mingaudas utnämndes av påven till kung och kröntes som litauernas konung år 1256. Med sin nyvunna auktoritet anföll han sina grannar i söder och öster, anhängare till den ortodoxa kyrkan, och utvidgade sitt välde till Vitryssland, Ukraina och Ryssland ända till de tartariska sterna vid Svarta havskusten. Några år senare tog hans politik en ny vändning. Efter att ha avsvurit sig kristendomen anföll han åter Tyska Orden i Livland år 1260 och var nära att tillintetgöra den. På grund av Mingaudas stora territoriella vinster, kom imperiets litauiska karaktär att försvagas och år 1360, när hans efterföljare Jagiello gifte sig med den polska änkedrottningen Hedvig, kom de två rikena att förenas under den Jagielliska dynastin, som kände sig mera polsk än litauisk.

Hertigdömet Preussen

Med det litauisk-polska imperiets växande makt följde minskat inflytande för Tyska Orden, och i brist på nya områden att erövra kom Orden att steg för steg förlora sitt inflytande i regionen. Efter att vara utsatt för tryck från reformationen under Martin Luther inledde stormästaren Albrecht av Hohenzollern underhandlingar med Polen, och 1525 lät han ombilda Ordens preussiska områden till det ärftliga hertigdömet Preussen under Polens överhöghet.

Albrecht von Hohenzollern, markgreve
av Brandenburg, hertig av Preussen.
3 groschen 1537, Preussen.

Tyska Ordens slut

På grund av nya strider med ryssarna, kom Orden i en allt svårare situation; 1558 började ryssarna erövra Ordens territorium steg för steg. Den siste stormästaren Gotthard Kettler underhandlade med Polen, och år 1561 resulterade förhandlingarna i att delar av Ordens område ombildades till det ärftliga hertigdömet Kurland under Gotthard Kettler och hans efterkommande, ett tillstånd som kom att vara till 1737, när den siste av ätten Kettler avled.

Några områden inom Tyskland upphöjdes till autonomt territorium av tyskromerske kejsaren Karl V år 1530, vilket medförde att Tyska Orden överlevde till 1805 såsom en av de tyska småstaterna. År 1805 överfördes Ordens överhöghet till österrikiske kejsaren.

Hertigdömet Kurland & Semgallien, schilling 1577, "Dvcat.Kvr.Et.Semigal)(Mone. Nova. Argentea", "77" ovanför vapenskölden.

Gotland, örtug (gote) u.å. (1420-40), Moneta Nova)(Wisbucensis, Agnus Dei)(liljeväxt, symbolen för de tyska köpmännen i Visby.

Dorpat, artig, Dietrich III Damerov u.å. (1379-1400), "Tiricus Ep[iscop]u[s](Moneta Tar".

Tyska Orden (i Mergentheim, Tyskland), taler u.å. (1590-1618), stormästare Maximilian I, myntort Hall (Österrike).

Biskopsdömet Ösel återgick till Danmark, medan Estland underkastade sig den svenske kungen för att undvika ett värre öde, dvs att erövras av Ryssland. Livland (Lettland) gav sig till Polen med undantag för staden Riga, som var en fri stad, ansluten till Hansan. Därmed hade den Tyska Ordensstaten i Balticum upphört att existera och dess territorium delades mellan grannländerna med undantag för Ryssland, som blev utan territoriella vinster.

Mynten

De första mynten inom det baltiska området var de romerska denarerna från det tidiga kejsardömet, vilka erhöles via handel med grannfolken. När ädelmetallinnehållet i denarerna sjönk på 200-talet e.Kr. godtogs de inte längre av den nordeuropeiska befolkningen. Efter en period utan myntimport började införseln av bysantinska solidi av guld för att senare följas av arabiska silverdirhemer, vilka importerades av de nordeuro-

peiska folken i stora mängder via handelslederna på de tyska floderna. Enbart i svensk jord har man i modern tid återfunnit nedgrävda skatter innehållande runt 82.000 arabiska dirhemer från åren 800-970. Före millennieskiftet ersattes den orientalska myntimporten av en införsel av engelska och tyska mynt, en import som inte upphörde förrän vid slutet av 1100-talet.

Runt år 1200 dominerades handeln i Östersjön av bondeköpmän från Gotland som formellt var en svensk ö, men i praktiken oberoende. Köpmännen från Gotland följde traditionen från vikingarna med att segla ut på långväga handelsresor till fjärran länder. Till stor del ansvarade de för transithandeln för produkter från Rysslands inre, såsom pälsar, tjära, honung och mycket annat. Den viktigaste importvaran var salt och senare varor såsom glas, vin, peppar och andra kryddor samt naturligtvis tyger. Av naturliga skäl blev det handelsmännens mynt som kom att utgöra den cirkulerande myntmassan i området, dvs gotländska mynt.

Riga

Staden Riga fick myntprivilegier år 1211 och ålades att mynta efter gotländsk myntfot, där man räknade 12 penningar på en gotländsk örtug (artig). Myntningen var kortvarig, redan 1225 övertog Rigas biskop stadens mynttillverkning. De första mynten från Riga går inte att skilja från de gotländska trots att mynträten innebär att mynten skulle vara som de gotländska men av avvikande utseende. Biskopen i Riga präglade troligen ensidiga mynt med en bild av en biskop, vilka senare, runt 1265, ersattes av mycket små tvåsidiga mynt med korslagt svärd och spira. Ärkebiskopen Johann VI Ambundi (1418-24) införde tillverkningen av ett "grövre mynt", skilling, i Riga. Kontroverser mellan ärkebiskopen och Tyska Orden medförde att mynträten delades mellan dessa två makter år 1452.

Reval

I staden Reval tillverkades också mynt, troligen sedan 1225. Det rör sig om ensidiga mynt med krönt huvud, vilka omkring 1265 ersattes av en typ med kunglig krona. Efter försäljningen av Estland till Livländska Orden år 1347, påbörjade Ordens stormästare tillverkningen av "grövre mynt". Från 1350-talet till 1420/22 var valören artig, efter 1422 slogs skilling. Mynten är svåra att kategorisera eftersom de är anonyma och årtalslösa, men på senare år har kunniga numismatiker lyckats reda ut vad som skiljer den ene stormästarens mynt från de andras.

Dorpat

Även i Dorpat i inre Estland präglades mynt från mitten av 1260-talet och det rör sig om biskopspräglingar med korslagt nyckel och svärd. Säkerligen cirkulerade även en stor mängd utländska mynt, framför allt tyska och gotländska.

Myntreform

En försämring av de gotländska mynten i kombination med införseln av mängder av falska tyska mynt resulterade i en ökning av den inhemska myntproduktionen. Fortfarande använde man de vanligaste utländska mynten som förebild, dvs örtug från Gotland och Lübisches efter penningen i Lübeck. Åren 1422-26 genomfördes en myntreform i Balticum. Först infördes skillingen med den tyska Hansans mynt som förebild. En skilling delades i tre "nya lübisches". I Reval införde man en skilling med långt kors och Ordensmästarens vapensköld med början under stormästaren Wolter von Plettenberg (1494-1535).

I Dorpat följde skillingen mönstret från den tidigare tillverkade artig, medan såväl halvpenningen (obolen) som penningen pryds av biskopens vapen. I början av 1500-talet introduceras ett nytt stormynt, ferding,

Schilling 1533, Riga,
"Mone[ta].Nova Rigen[sis](Wol. Pletteb.
Ma[gistri].Liv[oniae]".

Hertigdömet Kurland & Semgallen,
3 groschen 1764, Ernst Johann Biron.

Litauen, 4 groschen 1568,
Sigs.Avg.D.G.Rex
Po.Mag.Dux.L.)(Moneta Magni Ducat
Litu.1568.

Reval, ferding 1556, Heinrich
von Galen, "Moneta Nova Revalie
1556)(Hir. de Galen Ma. Li".

vilket betyder fyrling (eller kvarts?) med värdet fyra skillingar eller 1/4 mark. Denna valör tillverkas av staden Riga liksom Reval, Dorpat och Tyska Orden.

Senare under 1500-talet införs såväl dukaten av guld som stormynt i silver, dvs mark och riksdaler. Dorpats mynttillverkning upphör 1558 efter den ryska erövringen av staden. I Reval fortsätter myntningen i stormästaren Gotthard Kettlers namn till 1561, men i slutet av året myntar man i svenske kungen Erik XIV:s namn. De svenska kungarna myntade i Reval till 1681 och även i staden Narva åren 1670-72.

I Riga fortsätter ärkebiskopens myntning till 1565, medan stadens myntning påbörjas 1563 och fortsätter under den polska ockupationen år 1580, men från denna tid i polske kungens namn. År 1621 erövrar Riga och resten av Livland (Lettland) av svenska trupper anförda av Gustav II Adolf, men staden fortsätter sin myntning till 1710 då den införlivas i Ryssland.

Hertigdömet Kurland hade sina egna mynt från 1570 till 1737, då

den siste av den Kettlerska dynastin avled. Därefter skänktes landet till Ernst Johann Biron, tsarinnan Annas chefsrådgivare och älskare. Han abdikerade till förmån för sin son Peter Biron år 1769. Fadern och sonen Biron myntade till 1780. Den danske kungens bror, biskop Magnus, präglade mynt i sitt biskopsdöme Ösel-Wiek 1560-78.

Litauen avvikande

Litauens mynthistoria är något avvikande och inleds 1387* efter att den litauiska befolkningen antagit kristendomen. Den första mynttypen var en penning med bild av en lansspets och pelare. Inom kort infördes mynt av valören halvgroschen, värda fem penningar och försedda med kyrillisk inskrift, liksom tvåpenning med bild av Litauens ryttare. År 1492 öppnades ett myntverk på nytt i Vilna, Litauens huvudstad, och startade tillverkningen av penningar och halvgroschen med Litauens ryttare, vilket åter upprepades åren 1508-29 och 1535-36, då man tillverkade halvgroschen och groschen. Under Sigismund Augusts regeringstid (1545-72) tillverkade Vilnas myntverk halvpenning, penning, halvgroschen, groschen, tregroschen, sexgroschen och dukater, alla med Litauens ryttare och efter en bättre myntfot (högre silverhalt) än den polska. Man slog dessutom mynt efter polsk myntfot.

År 1561 framtvängde Livländska krigets behov tillverkningen av nya mynt i valörerna *taler* och *halvtaler* liksom två- och *fyragroschenmynt* och andra nominaler. Dessutom återbetalades ett stort lån i åttarealermynt, vilket drottning Bona hade lämnat Spaniens kung Filip II. Åttarealermynten kontramarkerades i Vilna år 1564 med Sigismund Augusts märke*. År 1569 bildade Litauen och Polen en myntunion, men litauiska mynt utgavs ända till början av 1700-talet.

4 kopek 1757, Livoestonica.

Stockholm Studies in
Numismatics:

**Das Münzwesen
Livlands im
16. Jahrhundert
(1515-1581/94)
av Ivar Leimus**

Pris: 200:- inkl. moms
(porto tillkommer)

Beställningar:

NUMISMATISKA
FORSKNINGS-
GRUPPEN

Bollhusgränd 1B, 111 31 Stockholm
Tel: 08-674 77 50, Fax: 08-674 77 53
eller skicka en check på 200:-
plus 36:- per bok (porto)

Tyska mynt för ockuperat område 1916.

Specialutgåvor

Innan genomgången av Balticums mynthistoria avslutas, förtjänar det att behandla ett par mycket intressanta specialutgåvor gjorda för det baltiska området. Det första av dessa är de mynt som tsarinnan Elisabet lät utge år 1757. Det gäller mynt i valörerna 2, 4, 24, 48 och 96 kopek, det sistnämnda motsvarande en rubel. Mynten har inskriften MONETA LIVOESTONICA och utgavs endast detta år. I Krause-Mishler tas de upp under "Livonia & Estonia".

Den andra specialutgåvan av numismatiskt intresse är de nödmynt som utgavs av den tyska ockupationsmakten under första världskriget. Mynten tillverkades för ockuperat område i Balticum och östra Ryssland och har valörer i kopek, en, två och tre kopek, och är tillverkade i järn. I Krause-Mishler finner man dessa mynt direkt före "Weimarrepublik".

Foto: författaren.

Källor

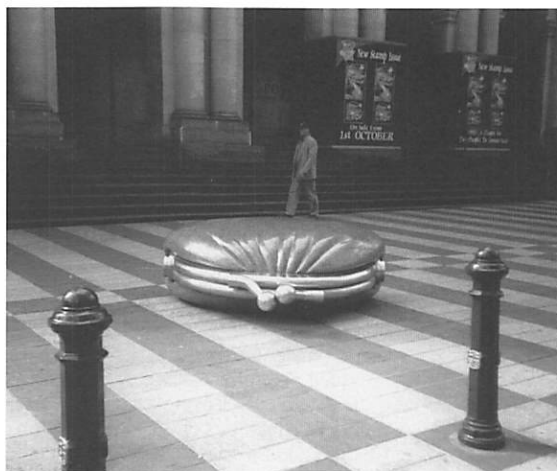
* Gumowski, M.: *Handbuch der polnischen Numismatik*. Graz 1960.

Haljak, G.: *Livländische Münzen aus der Ordenszeit 13. -16. Jahrhundert*. Tallinn 1997.

Lagerqvist, L. O.: *Sverige och dess regenter under 1000 år*. Stockholm 1976.

- *Svenska mynt under vikingatid och medeltid*. Stockholm 1970.

Molvygin, A.: *Über die Münz- und Geldgeschichte Estlands vom beginn der einheimischen Münzprägung bis zum II. Viertel des 15. Jahrhunderts*. NNA 1969.

The Public Purse på Bourke Street Mall, Melbourne. Foto E. Wiséhn.

Portmonnä upphittad

Hösten 1998 deltog undertecknad vid ICOM:s stora internationella konferens i Melbourne i Australien (se SNT 1999:2). Det var en på många sätt givande konferens och en upplevelse att få komma till detta fjärran land.

Melbourne är en spännande stad med en definitiv prägel av europeisk världsstad. Stadens arkitektur och planering känns bekant även om det finns inslag som gör att man förstär att det finns influenser från närmare geografiskt håll också.

Vid promenader i staden möter man mängder av minnesmärken och skulpturer, även en hel del levande sådana. I mer än tjuugo år har staden Melbourne satsat på förnyelse vad gäller utsmyckning av parker och gator. År 1992 antogs en reform, *Percent for Art Policy*, som går ut på att 1% av staden Melbournes kapital stödjer offentlig konst.

På Bourke Street Mall, en köpgata i centrala staden, fångar plötsligt en skulptur mitt öga. Här, på gatan utanför huvudpostkontoret, ligger nämligen en jättelik portmonnä. Jag har sedan hemkomsten från Melbourne sökt information om portmonnä. Det har varit svårt men till slut har jag ändå fått svar på flera av mina frågor.

Portmonnä kallas *The Public Purse* och är gjord av konstnären Simon Perry. Den avtäcktes på platsen 1994. Den är gjord av röd granit och rostfritt stål. Konstnärens önskan var att allmänheten skulle använda den som sittplats. Mest är det barn som sitter på den.

Konstnärens egna ord om skulpturen lyder "The purse signifies an

interaction between the city and the citizens, the public and the private. The Purse is a liberal and metaphorical support and touches on notions of desire." = Portmonnä är en växelverkan mellan staden och stadsborna, det allmänna och det privata. Portmonnä är en frikostig och metaforisk hjälp och rör vid strängar av begär.

Skulpturen för en dialog med omgivningen, det kommersiella centrat med flera stora varuhus och shoppingarkader. Avsikten med att placera portmonnä här är just att ge intryck av en tappad portmonnä.

Man kan anta att portmonnä också är en symbol för procenten av stadsbudgeten som går till konsten i staden. Den ger fritt spelrum för egna tolkningar.

Referens

Information från "The Melbourne Open Air Sculpture Museum" genom infozone@museum.vic.gov.au.

Eva Wiséhn

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgesamlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

En cigarrask märkt ”Kofvan” från 1901

En cigarrask märkt KOFVAN och med en sedel från förra seklets början kunde jag förstas inte motstå på den loppmarknad jag besökte i somras. Regnet öste ner som bekant, och något måste man ju förströ sig med.

Redan omkring 1630 var tobaksbruket ganska utbrett i vårt land. År 1725 anlades den första tobaksplantagen i Sverige vid Alingsås. Fram till mitten av 1800-talet fanns tobaksodlingar i stor utsträckning i de södra landskapen. Under 1900-talets första hälft odlades tobak endast i Skåne för att upphöra helt 1965.

Vid 1900-talets början var cigarrindustrin betydande. År 1905 satsade den omkring 3 300 arbetare. Men de mera ansedda fabriker använde inte inhemskt producerad tobak, detta ”mindervärdiga material”, utan köpte sin tobak från utlandet. Följaktligen är, som det står i Nordisk Familjebok, ”en svensk cigarr icke en cigarr af svensk tobak, utan en cigarr tillverkad i Sverige af i de flesta fall utländsk råvara, men af svenska arbetare”.

I Karlshamn i Blekinge fanns vid 1900-talets början fyra tobaksfabriker. Cigarrfabrikanterna lade sig vinn om att tillverka tilltalande förpackningar, och en ask prydd med en 1000-kronorssedel var nog svår att motstå. Till de allra främsta cigarrsorterna, havannacigarrerna, användes endast lådor av cederträ eller plåtburkar invändigt klädda med detta träslag. Det anses nämligen att just cederträ har en god inverkan på cigarrer.

Men denna svenska cigarrask är helt av bleckplåt, ca 175x100 mm i storlek, och färgen är svagt gulgrön. Exemplet är mycket slitet, men längst ner på framsidan skymtar delar av asktillverkarens firmanamn CARL LUNDS...A BRUKS[?],...MALMÖ. På askens framsida och baksida ser vi cigarrfirmanamnet Zellinger & Skoog, Karlshamn. Av kortsidorna, där siffran 50 finns, framgår att den var avsedd för femtio cigarrer. Enligt reklamannonser från samma tid kostade en cigarr ungefär 15 öre, men någon annons för just detta märke har jag inte hittat.

Överst på locket står KOFVAN. Kova är ju en gammal folkslag benämning på pengar och kommer från den finska texten på 1700-talets svenska sedlar, Kaxi Kowaa Riikin Daleria,

Cigarrask från firma Zellinger & Skoog i Karlshamn.
Foto Jan Eve Olsson, KMK.

dvs Två Riksdaler Specie. Sedeln, som pryder locket, är tryckt 1901. Asken bör vara tillverkad detta år eller strax därefter.

År 1900 skrev revy författaren Emil Norlander (1865-1935) den ännu idag välkända visan med refrängen ”Kovan kommer, kovan går”, som ingick i stockholmsrevyn *Den förgyllda lergöken* eller *Kolingarnas midsommarnattsdröm*. På Kristallsalongen på Djurgården gick revyn 165 gånger för utsålda hus under sommarsäsongen 1900 trots Dagens Nyheter något sura recension, att ”det verkligt roliga är lika sällsynt som flottkulorna i en statares tisdagssoppa”.

Men säkert låg ”kofvan kommer...” i var mans mun, liksom cigarrer i asken var tänkta att befinna sig. En marknadsföring så god som någon. I en tidningsartikel från ca 1905 skrivs att ”Nu för tiden hör man t.ex. aldrig talas om mynt och pluringar; det är kofvan, bara kofvan, kampen om kofvan, och kofvans mångfald. Och Strix sitter uppe i Stockholm och gläder sig åt hur obekräftligt älskadt det lilla ordet blifvit af allt folket”. Man ansåg att Strix (egentligen Albert Engströms figur Kolingen) hade återfunnit detta då bortglömda gamla uttryck. *Den förgyllda lergöken* var till stora delar uppbyggd på Albert Engströms figurer.

Många andra cigarmärken knöt an namnet eller förpackningens utseende till tidens tekniska innovationer, populära sporter, sånger eller annat som kunde dra människors intresse till ökad cigarrökning.

Asken som sådan är förstas av kulturhistoriskt värde, men för SNT:s läsare är det kanske särskilt locket motiv, en 1000-kronorssedel, som drar blickarna till sig. Sedelns originalstorlek är ca 210x120 mm. Här följer den förstas locket mått. Sedeln är av 1890 års typ med Sittande Svea. Den har fått nr H 98008, tryckåret är 1901 och med två av Riksbankens tjänstemäns handskrivna namnteckningar i stället för tryck som på de lägre valörerna (det var innan den fått sin skära färg). Tryckplåten till denna sedeltyp graverades efter förslag av Jacob Bagge.

Tobaksreklam och namngivning av cigarrer med hjälp av sedlar förekom också tidigare. Under 1890-talet marknadsförde Göteborgs Cigarr- & Tobaksfabrik sina ”Banco-Cigarrer” med en reklamsedel, på vilken tre olika riksbankssedlar från 1800-talet avbildats.

MGL

Litteratur

Bra Böckers Lexikon. 1992.

Collin, K.: *Tobak*. Stockholm 1963.

Wischn, I.: Tidig tobaksreklam. SNT 1993:3 s 91.

Nyupptäckt porträtt över mynt- och medaljgravören Ludvig Persson Lundgren

Man kan tycka att en porträttkonstnär också själv måste finnas avporträtterad. Så är det i många fall, men sedan finns det en rad personer som vi inte alls känner utseendet på. En sådan person var mynt- och medaljgravören samt fäktmästaren Ludvig Persson Lundgren. Det kändes märkligt att denne man, som under ett kvarts sekel arbetat för Kungl. Myntet, inte skulle ha blivit avbildad. Särskilt som han faktiskt verkade under den tid då fotografikonsten började komma på modet.

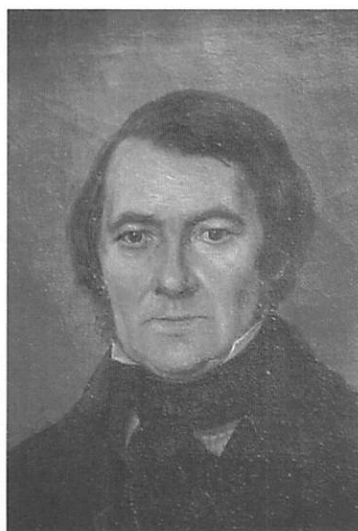
Men undrens tid är inte förbi. En av Svenska numismatiska föreningens medlemmar, som är ättling i rakt nedstigande led från både Ludvig Persson Lundgren och dennes dotter Lea Ahlborn, har genom en förfrågan till en släkting fått fram två målade porträtt över Ludvig Persson Lundgren (1789-1853) och hans hustru Rebecca Johanna Salmson (1796-1861). Genom vår medlems försorg kan vi här visa bilder av båda två.

Målningarna är utförda av dottern Lea Lundgren (gift Ahlborn) 1852. De är signerade på baksidorna. Ludvig Persson Lundgren var son till trädgårdsmästaren Petter Lundgren och Johanna Christina Cronander. Han var född 1789 i Trolle-Ljungby utanför Kristianstad. Han inskrevs 1806 vid Lunds universitet och började läsa medicin. För att kunna klara uppehållet tjänstgjorde han som informator. Åren 1813-1816 var han inskriven vid Kungl. Akademien för de fria konsterna. Därefter var han 1816-1818 biträdande lärare vid Gymnastiska centralinstitutet, som instiftats av Per Henrik Ling 1813. Det var också Ling som hjälpte honom med anställningen. Man kan säga att Lundgren var en av Sveriges första gymnastiklärare. År 1818 var Lundgren biträdande fäktmästare vid kadettskolan Karlberg i Stockholm. Samma år började han också som medaljgravör. En bidragande orsak var att han var intresserad av stålgravören.

För att förkovra sig i medaljgravörens yrke sökte Lundgren undervisning hos någon erfaren gravör. Denna utbildning ordnades 1820 genom kontakt med Salm Salmson d.ä., som invandrat till Sverige 1789. De många barnen Salmson hade ärvt faderns anlag och flera av dem blev aktiva inom medaljkonsten. Kort för-

Rebecca Johanna Lundgren, f. Salmson.
Av Lea Lundgren 1852.
Privat ägo. Foto: ägaren.

Ludvig Persson Lundgren. Av Lea Lundgren 1852.
Privat ägo. Foto: ägaren.

Medalj utgiven 1980 av Myntverket. Den är ägnad Ludvig Persson Lundgren, men när medaljen skulle göras fanns inget känt porträtt över Ludvig Persson Lundgren. Medaljgravören Léo Holmgren tvingades därför att endast skriva namnet på sin kollega från 1800-talet. Om denna medalj kan man läsa mer om i Myntkontakt 1980:4-5, s. 96. Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

re Salmsons död gifte sig Lundgren med en av döttrarna. Hon var också konstnärligt begåvad och hade redan som 14-åring ställt ut på Kungl. Akademien för de fria konsterna.

Under 1820-talet fick Lundgren allt fler uppdrag, även vid Kungl. Myntet. Att nu även officiella upp-

drag började komma tätare berodde på att Lars Grandel, som var kungl. medaljör, var sjuklig och hade starkt nedsatt arbetsförmåga. Någon större konkurrens förekom inte, sedan två av Lundgrens svågrar (Salmson) flyttat till Paris. I början fick Lundgren mest arbeta efter andras förlä-

gor. Ett exempel på detta är medaljen till minne av drottning Desiderias kröning 1829. Men vid det tillfället var Lundgren påpasslig och lät på eget initiativ framställa en liten minnespenning, av vilken hovet inköpte ett stort antal exemplar för utdelning. Man hade nämligen förbisett att slå kastpenningar!

Från senhösten 1830 fick Lundgren anställning som Sveriges mynt- och medaljgravör. Efter företrädaren Lars Grandels död 1836 hade han också tjänstevånig på Kungl. Myntet, vilken fick bytas då detta 1850 flyttade till Kungsholmen. De sena myntporträtten under Karl XIV Johan och de flesta under Oscar I (använda till 1855) är utförda av Lundgren. Han var dock beroende av både Sergels gamla förlaga (Karl XIV Johans mynt) och Carl Gustaf Qvarnströms vaxpousseringar (Oscar I:s mynt). Utöver mynten kom Lundgren att gravera omkring ett-hundra medaljer över både kungligheter och privatpersoner.

Ludvig Persson Lundgren hade fem barn, av vilka två kom att ägna sig åt medaljkonsten. Sonen Pehr Henrik Lundgren (1824-1855) visade goda anlag, men drabbades av obotlig sinnessjukdom och avled på Danvikens hospital. Dottern Lea Lundgren (gift Ahlborn) hade större lycka och kunde efterträda fadern vid dennes död, vår första statsanställda av kvinnligt kön.

Som människa lär Lundgren ha varit gladlynt och sympatisk. I en nekrolog sågs det att han "egde en varm och lefvande känsla för allt skönt inom naturen och konsten". Det talas också om hans "enkla flärd-fria väsen" och att han "var rask och hårdig som det höfdes en Lings vän och lärjunge". Ludvig Persson Lundgren avled i kolera 15 september 1853.

LL, UN och IW

Kungl. Myntkabinetten har
tills vidare infört
fri entré på söndagar
för att öka museets tillgänglighet
för allmänheten.

Mer om museet finns på hemsidan:
<http://www.myntkabinetten.se>

KUNGLIGA MYNTKABINETTET
Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6, Gamla Stan.
Tel: 08-519 553 04

Resultatet av myntrealisationen 1776

I en tidigare artikel (SNT 1999:2, s. 30-32) har jag berättat om Johan Liljencrants och vägen till myntreformen 1776. I denna artikel vill jag förklara vilka konsekvenser som reformen fick för allmänheten.

Det stora realisationsbeslutet från november 1776 innehöll följande bestämmelser:

1. Den viktigaste, en kurs på sedlar av 72 mark kopparmynt = 1 riksdaler läggs som en grund. Detta betyder att 1 riksdaler sattes ned från förut 3 till 6 daler silvermynt eller 18 daler kopparmynt.
2. Till denna kurs skulle man i Rikens Ständers Bank få inlösa sedlarna mot silvermynt.
3. All tidigare räkning i daler, mark och öre silver- eller kopparmynt avskaffades.
4. All räkning sker härnäst i riksdaler och för att kunna undvika de gamla namnen, som skapat så mycken oreda, fick denna en ny indelning. 1 riksdaler var = 48 skilling.

Då man tidigare som lägsta enhet haft 1 öre k.m. vilket värde efter sedelmyntets fall endast var = 1/576 riksdaler är det klart, att man behövde en lägre enhet än skillingen. Därför indelades denna i 12 runstycken. 1 riksdaler blev alltså = 576 runstycken. Då öret k.m. i folkmun länge hetat runstycke föreligger här en kontakt med det urgamla svenska räknesättet räddad över till det nya myntsystemet. Öre s.m. återblev som förut = 3 runstycken eller ¼ skilling. Det var alltså som ¼ skilling det gamla silveröret fanns kvar i det nya systemet.

5. Allt hittillsvarande silvermynt, även ½, ¼, och ⅙ riksdaler skulle inlösas efter vikt och halt. Som en egendomlighet kan nämnas, att även så här sent tilläts som lagligt betalningsmedel vissa utländska mynt. Dock endast holländska och "behörigen controllerade". En sista utlöpare av det utländska mynt, som var det första mynt som överhuvudtaget blev gängse i Sverige. Plåtmyntet avlystes som giltigt och inlöstes, då så påfordrades, efter normen 1 daler = ¼ riksdaler.

Den stora omordningen av rikets myntväsen genomfördes synnerligen smärtfritt och någon rusning till banken för att få silver i stället för transportsedlar blev det egentligen inte. För att banken skulle kunna möta en sådan utväxling hade dock en mycket kraftig riksdalermyntning börjat redan 1775. Den fortsatte sedan de följande åren. Men, som

sagt, uttagen av dylikt mynt blev inte så stora som man fruktat. I stället tog man i stor utsträckning och bytte sina transportsedlar mot bankens nya sedlar lydande på 3 och 2 rdr. Det silvermynt, som nu i alla fall till en betydande del kom att utgöra cirkulationsmedlet i landet, utgjordes av samma nominaler som bestämts 1770, alltså en klyvning efter tredjedelar etc., 1, 2/3, 1/3, 1/6, 1/12 och 1/24, och som passade bra samman med de nya kursrelationerna. Egenomligt nog bibehölls den 1775 införda dubbelbeteckningen 1 rdr = 3 daler s.m., 2/3 rdr = 2 daler s.m. osv även på mynten slagna under 1777. Än märkligare är att på de under 1777 och 1778 slagna kopparmynten öresbeteckning och ej skillingindelning förekommer: 2 öre s.m. i stället för ¼ skilling och 1 öre k.m. i stället för 1/12 skilling eller ett runstycke. Silvermyntningen fortsatte under 1780- och 1790-talen med avtagande summor. Dock märktes en viss uppgång 1790-92. Den skillnaden mot förut hade nu inträtt, att man redan fr.o.m. 1783 helt inställt präglandet av 1/12 och 1/24 rdr. 2/3 rdr upphörde man redan tidigare med (1781) och från 1790 även med 1/3 och från 1791 med 1/6 rdr. De två sistnämnda sorterna hade emellertid varit de som vid sidan av hela riksdalern utgivits i störst omfattning.

Ian Wiséhn

Pengar som man gjorde själv – Vladivostok 1920

Sedelsamlaren N. E. Rydberg fick i april 1920 möjligheten att utställa delar av sin ryska sedelsamling i Kungl. Myntkabinetts utställning på Narvavägen i Stockholm. Detta var en tid då många fick tillfälle att i en eller ett par montrar presentera sina skatter. Bl.a. visade han en "sedel" med en intressant bakgrund.

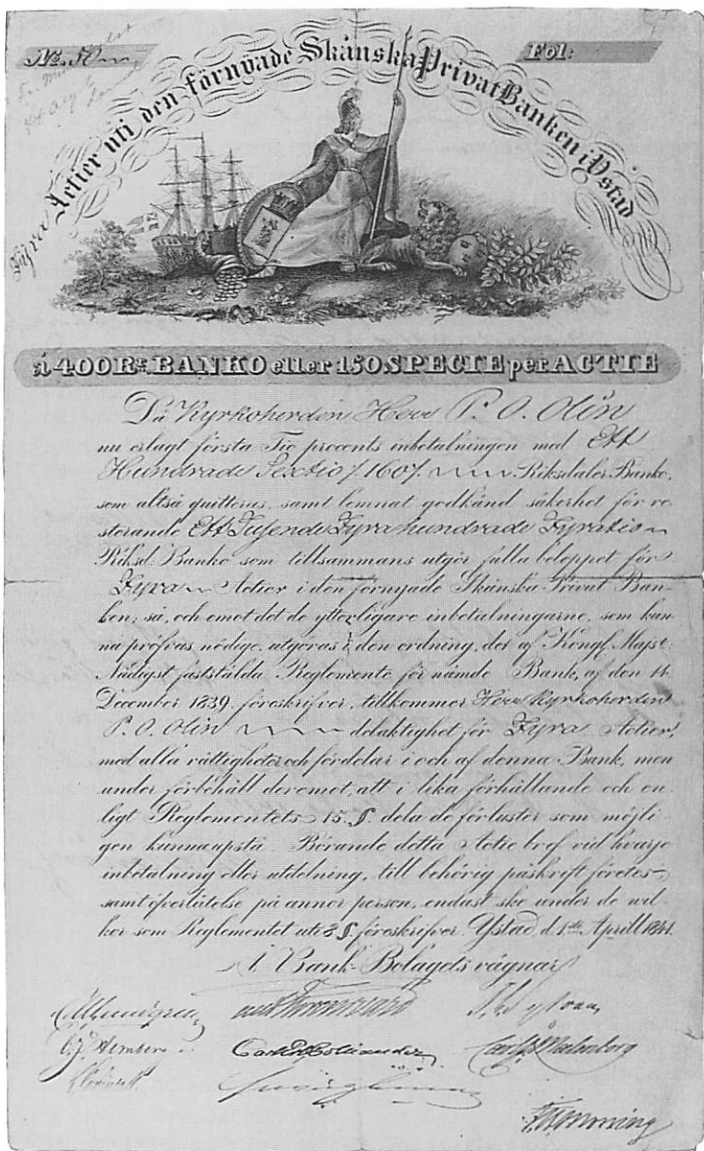
Vid besök på en restaurang i Vladivostok 1920 hade servitrisen inga växelpengar, då hon skulle ge tillbaka två rubel på notan till Rydberg. Detta var en tid då akut penningbrist rådde i Ryssland. Kassan "tillverkade" då en handskriven "sedel", där det stod: *tillgodo i kassan 2 Rbl*. Säker försägs lappen med ett stämpelavtryck från restaurangen. Denna snabbsedel dög utmärkt till att betala droskskjutsen hem. Kusken anmärkte godmodigt: *den duger bra, jag får tillbaka och dricker té för den.* IW

Aktiebrev uti den Förnyade Skånska Privat Banken i Ystad

Skånska privatbanken var den första affärsbank som grundades efter 1824 års banklag. Banken erhöll oktroj i oktober 1830 och började sin verksamhet i april 1831 i Ystad. Dess egentlige grundare var prosten G.H. Aulin. Det för hela den senare bankutvecklingen mest betydelsefulla i bankens rörelse var, att utlåningsreglementet innehöll bestämmelser om att banken kunde utfärda räntelösa bevis över kontanta depositioner under 20 riksdaler, ställda till bestämd man eller till innehavaren. I praktiken tillämpades denna rätt så, att banken utgav dylika depositionsbevis även i andra sammanhang, än då insättningar gjordes. Därmed hade också möjligheter till sedelutgivning öppnats. Det blev så utan att man från myndigheternas hade tänkt medge en sådan rätt. Småningom blev sedelutgivningen en av de centrala funktionerna i bankens rörelse.

Den första oktrojen varade endast under åren 1831-1841. Under dessa tio första år fanns det missämja inom banken. Stridigheterna var som värst 1839. Men vid den ordinarie bolagsstämman i Ystad 8 april 1839 meddelade bolagsmännen, att de hos Kungl. Maj:t begärt förnyad oktroj. De inbjöd de närvarande aktieägarna att förena sig med dem i ett aktiebolag, som till sin organisation och sitt utlåningsreglemente skulle följa Smålandsbanken. I och med detta var inte alla problem lösta, men då den första oktrojtiden löpte ut 31 mars 1841, stod den Förnyade Skånska Privatbanken redo att övertaga den gamla bankens utlåningsrörelse. Detta skedde genom att allteftersom lånen förföll så övertogs de av den nya banken. Den gamla bankens viktigaste skuld var emellertid dess utelöpande sedelstock. Kring oktrojtidens utgång presenterades sedlar till betydande belopp för inlösen. För att möta detta, måste bolagsmännen upptaga stora lån i Stockholm.

I Kungl. Myntkabinettets samling finns ett mycket ovanligt aktiebrev från den Förnyade Skånska Privat Banken. Aktiebrevet har överlämnats som gåva till museet av Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning. Vårt aktiebrev (som egentligen är utställt på fyra aktier à 400 rdr bko) pryds av en sittande hjälmprydd kvinna som i sin vänstra hand håller ett spjut och den högra vilar på en sköld med Skånes vapen. Vid

Aktiebrev utgivet av Den Förnyade Skånska Privat Banken i Ystad, 1 april 1841, nr 50.
Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

kvinnans vänstra sida ligger ett lejon som med tassarna håller ett klot visande de svenska tre kronorna. Lejonet blickar upp mot kvinnan. Det är tämligen uppenbart att vinjetten konstnär inte riktigt vet skillnaden mellan ett lejon och en hund! Vid kvinnans högra fot ligger ett ymnighetshorn ur vilket många mynt trillar ut. I bakgrunden ligger ett tremastat segelfartyg med unionsflaggan. Den som idag studerar aktiebrevet har svårt att förstå de många strider som föregått den nya oktrojen.

JW

Strandbergs Mynt

&
Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 8C, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

1. Mälareprovinsernas Enskilda Bank, 50 kronor 1896, blå med bruna partier, svart text, förslag.

2. Norrbottens Enskilda Bank, 50 kronor 1893, beige, blå detaljer och svart text, förslag.

Agi Lindegren och Julius Kronberg – två sedelkonstnärer på 1890-talet

Under några år på 1890-talet var två herrar engagerade med uppgiften att rita förslag till nya svenska sedlar, främst då privatbankssedlar. De två var arkitekten Agi Lindegren och konstnären Julius Kronberg. De samarbetade med förslagen på så sätt att Kronberg ritade figurerna medan Lindegren ritade resten, dvs ram, dekorativa element, bokstäver och siffror. Kronberg var konstnären som ritade Sittande Svea på Sveriges Riksbanks sedlar från 1890-talet. Detta var emellertid inte det enda som de gjorde. Minnesgoda läsare av *Svensk Numismatisk Tidskrift* (1988:4-5) vet att Lindegrens och Kronbergs sedelförslag redan avbildats i denna tidskrift. Den gång gällde det ett sedelförslag för Norr-

bottens Enskilda Bank 1893. Denna bank fick nämligen sin första oktroj 1893 och den gällde fram t.o.m. 1903.

Annars var det så att inte mindre än fjorton privatbanker stod i begrepp att tillverka nya sedlar när de skulle få ny oktroj 1894. Denna oktroj skulle vara fram t.o.m. 1903. Nu visade det sig att det också skulle bli den sista för alla enskilda banker. Hur som helst fanns det stora möjligheter för konstnärer när så många banker skulle få nya sedlar.

I Kungl. Myntkabinettets samlingar finns mängder av sedelförslag, detaljteckningar m.m. som alla härör från de enskilda bankerna. Det mesta är utfört tidigare än 1890-talet och är tyvärr nästan uteslutande osignerat material. Det finns emellertid ett litet antal sedelförslag som är signerade och som ligger tillsammans i museets samling – dvs sådant som Lindegren och Kronberg utfört. Sedelförslagen är från följande banker: Mälareprovinsernas Enskilda Bank, Norrbottens Enskilda Bank, Skånes Enskilda Bank, Stockholms Enskilda Bank och Östergötlands Enskilda Bank. Förslagen blev dock inte slutresultatet. Det är emellertid troligt att de står bakom de slutgiltiga sedlarna för Mälareprovinsernas Enskilda Bank, Norrbottens Enskilda Bank och Östergötlands Enskilda Bank.

8. Agi Lindegren. Teckning av G. T. Wallén i *Palettskrap* 1885.

Agi Lindgren

Agi (August) Lindegren föddes 1858 i Hudiksvall. Till yrket var han arkitekt och hade anställning vid Överintendentensämbetet samtidigt som han åren 1894-1921 var slottsarkitekt vid Drottningholms slott och hade en privat arkitektverksamhet 1885-1911. Som arkitekt fungerade han främst som kyrkorestauratör. Agi Lindegren hade många strängar på sin lyra. Han var etsare och bokkonstnär. Som etsare arbetade han gärna i miniatyrformat (ex-libris, frikort till Nordiska museet o dyl). Han fick beställningar av diplom (tex Nobeldiplom) och adresser (tex till Oscar II:s regeringsjubileum). Agi Lindegren avled 1927 på Drottningholm.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Vasagatan 42

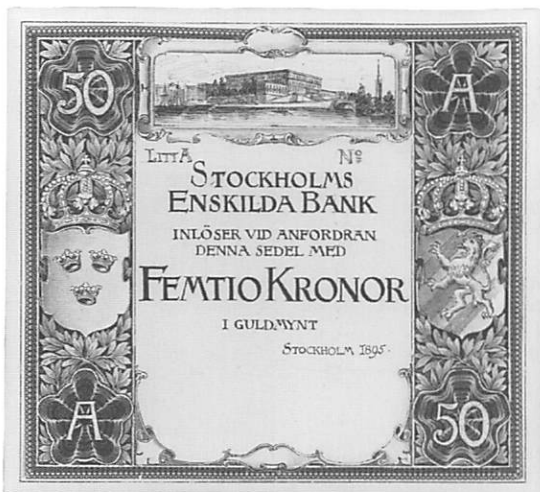
111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

3. Skånes Enskilda Bank, 10 kronor 1895, grön med svart text, förslag.

Foto: Jan Eve Olsson. Gäller alla bilder i artikeln.

4. Stockholms Enskilda Bank, 50 kronor 1895, grå och vit, svart text, förslag. Se också omslagets sedelförslag av år 1896.

5. Stockholms Enskilda Bank, 10 kronor 1896, gråblå, svart text, förslag.

6. Östergötlands Enskilda Bank, 50 kronor 1893, gul, brun och svart text. Förslaget är uppklistrat på pappskiva där det skrivet följande text:

Skizz till Östergötlands Enskilda Banks 50 Kr. sedel, komponerad och ritad af Arkitekt Agi Lindegren. Figuren, "ÅKERBRUKET", för ändamålet utförd af Julius Kronberg."

7. En skiss till en variant av Sittande Svea. Denna skiss utförde Julius Kronberg 1893.

Skissen tillhör Nordiska Museet.

Det var nämligen så att grevinnan Wilhelmina von Hallwyl efter Kronbergs död inköpte konstnärens ateljé med innehåll och skänkte allt till Nordiska Museet.

9. Julius Kronberg.
Akvarellerad tuschteckning av
Fritz von Dardel 1891.

Julius Kronberg

Julius Kronberg föddes 1850 i Karlskrona där han som pojke undervisades i teckning av kommandörkaptenen Govert Adolf Indebetou. Kronberg begav sig till Stockholm som trettonåring och 1864 blev han antagen som elev vid Konstakademien. Han studerade bl a i München och Italien. Väl hemma i Stockholm blev han med tiden ledamot vid Konstakademien samt åren 1895-98 professor vid samma akademi. Hela Kronbergs produktion vittnar om en teknisk bravur och en förmåga att till synes lekande lätt finna effektfulla kompositioner. Han var en utpräglat eklektisk begåvning med en orientering mot de dekorativa, historiska och allegoriska ämnena. Julius Kronberg utförde många dekorativa arbeten i då nybyggda hus, tex en fris av lekande putti i sgraffito-teknik i Thaveniuska huset vid Strandvägen i Stockholm och plafondmålningar i Stockholms slott. Han lämnade förslag till utsmyckning av tingshuset i Göteborg, men förslaget tillbakavisades med förklaringen att det var *onödigt, att taflor målades för bönder och förbrytare!* Annars var det främst målningar utförda i olja på duk som Kronberg utförde. Han hade sin ateljé vid Lilla Skuggan på Djurgården. Kronberg avled 1921 i Stockholm. Hans ateljé finns idag på Skansen.

Ian Wiséhn

Italiensk Art Nouveau-medalj

Vid en auktion i London 1994 ingick ett antal medaljer och plaketter utförda av konstnären Hans Stoltenberg-Lerche. Kungl. Myntkabinettet köpte in en av dem. Det är en genombruten medaljong i brons med hänge från ca 1905. Denna lilla medalj är i jugendstil med former lånade från växtvärlden. Bland växtdekorationen har konstnären avbildat ett barnhuvud. En mycket vacker och mjuk växtslinga löper runt medaljen, fortsätter in i medaljen och ramar in spädbarnet. Genombrytningen har formen av ett stort blad. Vem barnet kan vara är inte känt. Huvudet är avbildat i hög relief och i vänsterprofil. Även om formerna och linjerna är mycket mjuka och nästan utsuddade så är porträttet mycket detaljrikt. Detta porträtt har många likheter med Jules-Clément Chaplains porträtt av sonen Maurice.¹ Stoltenberg-Lerches spädbarn har lite lätta och mjuka fjun på hjässan, en plutande mun, runda kinder och mycket tunga, slutna ögonlock. Frånsidan är slät med undantag av konstnärens signatur utförd i små punkter: **H. St. Lerche**.

Konstnären till denna utsökta medalj föddes i Düsseldorf 1867 och var son till den norske konstnären Vincent Stoltenberg-Lerche. Endast litet är känt om Hans Stoltenberg-Lerche. Han började sin karriär som målare. Han arbetade i två år som krukmarkarlärning i en liten tysk keramikmanufaktur. Han vidareutbildade sig i Italien. I Florens (1886) studerade han teckning och akvarell för illustrationer till tyska tidningar. Han fortsatte till Neapel, där han studerade närmare på akvarier och om djur- och fiskliv som visades där. Bland de trettioåttio medaljer som han utfört finns det några med djur från havet som tex *Lobster, Tevere* och *Venus and Seals*. Han fortsatte sedan till Paris, där han studerade hos Eugène Carrière. Han blev starkt påverkad av konsten från Fjärran Östern. Mellan 1895 till 1912 ställde han ut i salonger vid *Société Nationale des Beaux-Arts* i Paris. Från 1900 fram till sin död 1920 var han bosatt i Rom. Förutom fajanser (vaser, fat, kärl), stengods och glaserat stengods utförde han även smycken, glas, emailjer och glasmålningar. Stoltenberg-Lerches keramiska skapelser utmärker sig i form- och färgrikedom och smakfull dekor. Hans mest kända medalj är porträttet över Leo XIII. Han utförde dessutom tre

Barn, av Hans Stoltenberg-Lerche,
ca 1905. KMK 102 349.
Foto Jan Eve Olsson.

medaljer till minnet av påven Leo XIII och även en till minnet av Ibsen (1905). Han skulpterade även några bronsbyster som tex över Björnson, Nordenfeldt och Ibsen.²

Noter

- ¹ Voisin, M-A, Jules-Clément Chaplain – medaljkonstens Cézanne, SNT 2000:5, s. 104, bild 18.
- ² Thieme und Becker, *Allgemeines Lexikon Der Bildenden Künstler*, vol. 32, Leipzig 1938, s. 106.
Buckland Dix & Wood, Auction catalogue no 5, London 1994, s. 10 + plansch VI-VIII (nr 39-46).

Litteratur

- Buckland Dix & Wood: Auction catalogue no 5, London 1994.
Thieme und Becker: *Allgemeines Lexikon Der Bildenden Künstler*, vol. 23, Leipzig 1929, s.111.
Thieme und Becker: *Allgemeines Lexikon Der Bildenden Künstler*, vol. 32, Leipzig 1938.
Voisin, M-A: Jules-Clément Chaplain – medaljkonstens Cézanne, SNT 2000:5 s. 100-105.

Marie-Astrid Voisin

Pressklipp

Reklampengar

Italiens president Umberto Virri och finansminister Vincenzo Visco presenterade ett nytt EU-mynt i Rom i går. Myntet, som har Walt Disneys seriefigur Joakim von Anka präglad på ena sidan, ska delas ut till skolbarn 2002 för att öka intresset för den europeiska valutan. (AP)

Ur METRO 28/2-01

Alfred Nobel på enskild belöningsmedalj

Den här intill avbildade lilla medaljen har legat i Kungl. Myntkabinet-
tet som en leverans 1988 från AB
Sporrong. Den kom med många andra
och inga uppgifter om utgivare
lämnades. I samband med att notis-
författaren började på en liten bok,
Nobel Medals, som ges ut i dagarna,
blev det aktuellt att få veta mera. (Se
nedan under Utställningar.) Tex vem
som var konstnären, när och varför
den präglades osv. De många turerna
kring detta problem skall läsaren
slippa, men det kan sägas att ingen
samlare hade den och att Nobelstif-
telsen ingenting visste.

Medaljen är av förgyllt silver och
försedd med ögla; Ø 35,82 mm, vikt
21,76 g. På åtsidan ser vi ett osigne-
rat porträtt av Alfred Nobel, namn
och levnadsår. Frånsidan har innan-
för ett par korsade lagerkvistar in-
skrift på tre språk, överst latin HO-
NOR ALIT ARTES (= Hedersbe-
visningen livnär konsterna), sedan
svenska FÖR ETT MÄSTERLIGT
/ BIDRAG och så franska HOM-
MAGE AUX PRIX / NOBEL (= Hyllning
till Nobelpriserna) – och så
tillverkningsstämplar etc. Vikten är
något under 25 g. Men vad skulle
belönas?

Till sist kom det en lösning. Stig
Stefansson på Sporrong i Danderyd
lyckades få fram, att den beställts av

Kungl. Myntkabinetet. Förgyllt silver. Foto: Jan Eve Olsson.

det kända Galerie Börjeson i Malmö,
som även givit ut en del medaljer förr
om åren (tex över Torbjörn Fällidin).
Präglingsåret var 1985. Från Gale-
rie Börjeson kom resten av infor-
mationen. Konstnär var Frode Bah-
sen (1923-83), gravör vid Den kgl.
Mønt, Köpenhamn, som gjort mo-
dellerna kort före sin bortgång. Bör-
jesons hade givit ut en grafisk port-
följ, "Nobelprismappen", i vilken 33
konstnärer från 33 länder medverkat
genom att hylla en nobelpristagare

(eller flera) från just deras land. Den
broschyr jag erhållit är från 1981.
Till dessa konstnärer gick den lilla
medaljen; i ögla trädde ett band i
gult och blått.

Totalt har sextio medaljer slagits,
alla i förgyllt silver. Av dessa har
Galerie Börjeson delat ut femtio.
Endast en konstnär var svensk, Sven
Jonson (Halmstadsgruppen) och han
dog redan 1981, så det är väl tveksamt
om hans efterlevande fick något
exemplar.

LLI

Utställningar

Människor, miljöer och kreativitet

Den 2 april öppnar Nobelstiftelsens
Jubileumsutställning för allmänhe-
ten. Utställningen kan ses på Börshu-
set i Gamla stan i Stockholm, med
ingång från Stortorget, fram till 31
augusti 2004. År 2001 är det ett-
hundra år sedan de första Nobelprisen
delades ut. Över 700 personer har
hittills belönats för sina insatser
inom fysik, kemi, medicin, litteratur,
fred och ekonomi. Utställningen be-
handlar människor, miljöer och krea-
tivitet och givetvis Alfred Nobel
själv. Information webbadress:
www.nobel.se/nobelmuseum

Bok om Nobelmedaljerna

Lagom till utställningens öppnande
ger Kungl. Myntkabinetet ut en ny
bok, *Nobel Medals*, skriven av Lars
O. Lagerqvist, på engelska av hänsyn
till den internationella läsekrets den
vill nå. Här återfinns inte bara pris-
medaljerna utan även andra minnes-
penningar över Alfred Nobel och
hans familj. Mer information om
boken på s. 55.

Arkitektur och Makt

Ståtliga slott, dyrbara palats, mäktiga
katedraler och kyrkor, parlament,
bankpalats, stadsportar, försvarsan-
läggningar och vackra broar. Listan
är lång över alla de arkitektoniska
mästerverk man genom tiderna an-

vänt sig av för att uttrycka makt. Och
mästerverken finns på både mynt och
medaljer. Den 31 mars – 12 augusti
kan ni se utställningen i Grå Gången
på entréplan i Kungl. Myntkabinet-
tet. Arkitekt är Anna-Lena Carne
och utställningskommissarie Eva
Wiséhn.

FIDEM 2000 – Weimar

Under april visar Kungl. Myntkabi-
nettet de svenska medaljer som
ingick i XXVII FIDEM 2000 i Wei-
mar. Bland de representerade konst-
närerna återfinns t.ex. Berndt Helle-
berg, Ernst Nordin, P. G. Thelander
och Bo Thorén. Medaljerna kan
beskådas utanför utställningen Me-
daljkonsten på plan 2.

MGL

Sigillstamp med Brenners familjevapen

För sina stora insatser inom fornforskning och myntkunskap blev Elias Brenner adlad av Karl XII den 10 mars 1712 i Bender. Det officiella adelsnamnet blev Brenner till Malmvik. (Malmvik ligger i Lovö socken, Uppland.) Av olika anledningar introducerades inte familjen Brenner förrän 1719 på Riddarhuset, dvs efter Elias död (16 jan 1717). Det finns starka skäl att anta att Elias Brenner själv utformat det vapen som skulle bli hans familjs.

För någon tid sedan fick jag se en sigillstamp som förde tankarna till familjen Brenner. Då namnet Brenner nämns är det nästan alltid Elias Brenner som åsyftas. Elias var gift två gånger och han fick totalt sju ton barn. Många av barnen dog vid låg ålder. Då man tittar i släktträdet över den österbottniska grenen av Brenner, som Elias tillhörde, ser man enbart manspersoner som förde namnet Brenner vidare. Två av Elias söner, Ludvig och Carl, fick båda söner i sina respektive äktenskap. I Carls gren blev hans söner de sista med namnet Brenner.

Här skall vi uppehålla oss lite med Carls son Axel, som alltså är Elias sonson. Axel föddes 1741 och hans bana blev militärens. Han blev löjtnant vid galärerna, kapten och slutligen major vid Kungl. Arméns flotta, 1783-1788, stationerad på Sveaborg. Den 27 augusti 1789 tilldelades han riddartecknet av Svärdsorden. Troligt är att han fick Svärdsorden för sina insatser i svensk-ryska kriget 1788-90. Utformningen av Svärdsorden på sigillstampen tyder på att det är riddartecknet med stora kor-

Axel Brenners sigillstamp. Foto JEO.

set, vilket instiftades 1788 för krigstida förtjänster. Slutet av sin levnad tillbringade han på sin egendom Herrhamra Gård på Torö söder om Stockholm nära Nynäshamn. Axel Brenner var gift med Magdalena Christina Hallström som var kammarfru hos drottning Sofia Magdalena. Paret fick inga barn. Axel Brenner dog den 6 december 1800. Den österbottniska grenen av familjen utslöcknade 1828 med Carl Brenner som var sonson till tidigare nämnde Ludvig Brenner.

Lackavtryck från stampen. Foto JEO.

Sigillstampen är gjord i järn med en höjd på 4 cm och den ovala stämpelpytan har höjden 2,6 cm och bredden 2,3 cm. Överdelen av stampen är ergonomiskt utformad för att få ett bra grepp vid användandet. Överst syns ett hål genom vilket ägaren kunde träda sin klockkedja för att på ett praktiskt sätt medföra sigillet.

Stämpelmotivet innehåller ett ovalt familjevapen i tre fält. Det övre med två bysantiner (rundlar), mittfältet med en liggande halvmåne och det nedre med en bysantin. Bysantinerna anses anspela på Elias Brenners numismatiska verksamhet och den liggande halvmånen kan ha att göra med Karl XII:s vistelse i Turkiet vid tiden för tillkomsten av vapnet. Runt vapnet finns olika motiv; om man ser på lackavtrycket syns till vänster fana och liggande kanon, till höger fana och militärtrumma. Ovan vapnet finns en hjälm med en fågel ovanpå. Under vapnet riddartecknet med stora korset av Svärdsorden omgiven av två ringar.

Familjevapnet är den österbottniska ätten Brenners vapen, som man lätt kan konstatera genom studium av vapenlitteraturen. Med stor sannolikhet har sigillstampen som det här handlar om tillhört Axel Brenner.

Torbjörn Sundquist

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt.

Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje

Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se>

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmarken

Öppettioer

Vardagar 10.00 – 18.00

Lördagar 10.00 – 14.00

Regeringsgatan 6

111 53 Stockholm

Tel. 08-411 50 81

Fax. 08-411 52 23

Referenser

Aspelin, E.: *Elias Brenner. En forskare och konstnär från Karlarnes tid.* Helsingfors 1986.

Brenner, M.: *Släkterna Brenner i Finland.* Helsingfors 1912.

Löwenhielm, F.: *Svenska ordnar och medaljer.* Stockholm 1987.

Raneke, J.: *Svensk adelsheraldik.* Malmö 1990.

Taalvio, T.: *Numismatisk heraldik, SNT* 1997:4, s. 92-93.

Carl Snoilskys brev till Hans Hildebrand rörande Sturemarken i Dresden m.m.

Redan som mycket ung man samlade Carl Snoilsky (1841-1903) på svenska mynt. Han hade goda ekonomiska resurser att köpa mynt till sin samling. Självklart köpte han på auktioner eller direkt från samlare. Det hände då och då att han också fick göra byten med Kungl. Myntkabinetet. Flera sådana byten eller köp finns dokumenterade i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA). Mot slutet av sin levnad blev han ordförande i Svenska Numismatiska Föreningen. Han var verkligen inte okänd för samlarna och säkert var han den gången en utmärkt "galjonsfigur" för svensk numismatik den gången.

Carl Snoilsky levde utomlands under många år efter sin skilsmässa, först i Florens och sedan i Dresden. År 1890 återvände han till Sverige. Kontakten med hemlandet släppte han inte under åren i utlandet. Så t ex skriver han hem om ett besök i Myntkabinetet i Dresden (brev daterat 11 juli 1883). Detta brev berättar Erik Gamby om i skriften "Magnus Lagerberg. Museiman, numismatiker, kammarherre", Göteborg 1992 (Göteborgs Numismatiska Förenings småskrifter nr 22). Från Dresdens kunde han rapportera om ett Sten Stures praktmynt, slaget i guld.

Året innan Snoilsky reser hem skriver han ett brev till riksantikvarien Hans Hildebrand:

Dresden, 19/1 1889

Broder Hildebrand,

Jag skyndar att besvara din fråga angående det i Dresdens K. Myntkabinetet befintliga stora Sturemyntet i guld. Det tillhör den typ som Brenner afbildat pl. IX. Det är otvivelaktigt äkta. Platens emins jag icke riktigt men har intryck af att det förekom mig tvetydigt. Så vidt jag vet, är K. Svenska Myntkabinetet i besittning af alla kända säkra Sturedalrar (eller hur man vill kalla dem), - två ex. af den stora med kappan, en utan kappa (Bankens f.d.) och en fordom s.k. halfdalar (Per Magnus' gåva) - endast denna senare finnes i ännu ett ex., om än af något afvikande stämpel, hos Dr Antell, som ju äfven testamentariskt ihågkommit K. Myntkab. Med undantag af dessa uppräknade, äro alla stora Sturemynt som förekomma i våra Svenska samlingar dels rena kopior dels präglade med nyare stämplat. Till den sistnämnda kategorien räknar jag både exemplaret i Köpenhamns myntkab. och alla dito i Uppsalas Nummophylacium Ehrenpreusianum.

På 1700-talet måste en verklig fabrik

för efterbildning af numismatiska introuvarbler varit i gång i Sverige. Så t. ex. finnas falska stämplat till Gustaf Wasas kröningsmynt 1528 (Bonde har ett ex i guld!), Erik XIVs mynt af rhensk guld, densammes Rdr 1574 (som aldrig torde hafva existerat), densammes 8 mark öklipp., mark ortig 1593 och Carl IXs 6 mark i guld för Göteborg, flera andra att förtiga. De igenkänns alla af den besynnerligt flacka stämpeln. De stora Sturarna i Upsala äro visserligen mycket bättre gjorda - den stora rariteten hos dessa mynt (enl. traditionen skall Ehrenpreus för 1514 års hafva betalt den då för tiden oerhörda summan af 100 Rd Sp.) har väl gjort att man nedlagt synnerlig omsorg på stämplatarna, men de äro dock ejusdem farind som de andra. Du har nog kommit till samma resultat som jag ang. dem.

Platens medaljer såg jag blott en gång och flygtigt, (mynten såg jag deremot ofta) och kan alltså icke säga om emaljerad Carl IX i guld fanns der. Bland en sådan mängd af dyrbarheter kan ett enstaka stycke lätt förbises eller förgätas.

Min hustru tackar vänligast för din hel-sning - helja vännen Montelius

Från din tillgifne vän

Carl Snoilsky

P.S. Vill du hafva en noggrann afbildning af Dresdens Sture i guld, upptagande alla punkter o. dyl. skall jag skaffa en sådan. Säg bara till!

Brevet innehåller många spännande upplysningar och visar dessutom att Carl Snoilsky var mycket påläst i ämnet svenska mynt.

I/W

Föreningsmärken med okänd hemvist

Artonhundratalet är föreningarnas gyllene tidsålder. Då skapades våra politiska partier och olika sammanlutningar för yrkesgrupper, nykterhet, fornforskning m. m. bildades. Det är då som Svenska Numismatiska Föreningen bildades (1873).

De flesta föreningar och klubbar skaffade sig också symboler. Idag skulle vi säga logotyper. Det var nämligen viktigt att visa "sina färger" för omgivningen. Det måste ha funnits mängder av föreningar. Tyvärr är många idag helt bortglömda. Detta märker man när man sitter vid sitt skrivbord och studerar en hop märken och jetonger från ett alltmer avlägset 1800-tal. Att avgöra hemvisten för många av dessa märken är nästan ogörligt. Bästa metoden är att publicera dem och fråga läsekretsen om hjälp. Kanske kan några identifieras av SNT:s läsare. Här nedan följer en summarisk förteckning.

1. Föreningen De 16, nålmarke av mässing.
2. Djurgårds Gubbarne, marke i form av hjorthuvud med initialerna DG, vitmetall.
3. Kvinno Klubben, nålmarke av mässing.
4. Sällskapet N.N. i Falköping, marke med ögla visande en lyra inom en krans, vitmetall.
5. Sällskapet Blomkronan (lär ha varit en sjukkasse i Stockholm som låg på Klara Norra Kyrkogata 8), mässingsmarke i form av två krönte korslagda blommor.
6. Sveriges Nya Nykterhetsförening, marke av vitmetall visande två hälsande händer med initialerna S.N.N.F. och med datum 18 8/11 95.
7. Sällskapet W.O. Södertälje, marke av vitmetall med ögla. Kors med eklövskrans, två hälsande händer, initialerna W.O. och årtalet 1879.
8. Handverkare Sällskapet, stjärna av vitmetall med hantverkar-symboler.
9. Klubben Liljan, kors av mässing med ögla. I mittpartiet finns den franska liljan och på korsets armar finns initialerna K/L och utsatt datum 14/2 1888.
10. Fotokemi Grafiska Klubben, Stockholm, marke av mässing och emalj. Sköldliknande platta med tre korslagda facklor samt initialerna F.K.K.

I/W

Rätta svar på frågesporten i SNT 1 • 2001

Fråga	Svar
1.	X
2.	1
3.	X
4.	2
5.	1
6.	2
7.	2
8.	X
9.	X
10.	2
11.	1
12.	2
13.	X

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

Nytt om böcker – recensioner

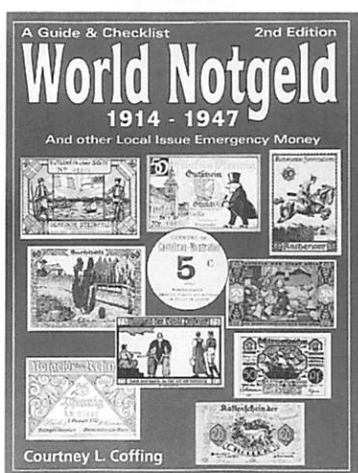
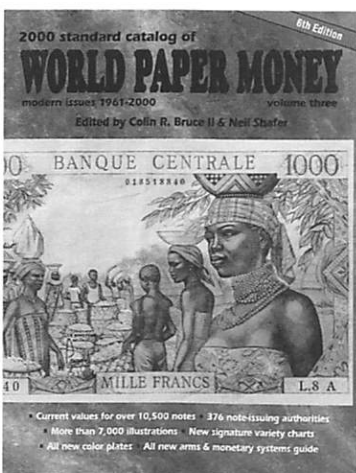
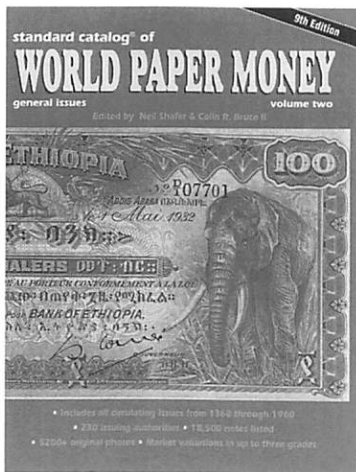
Ny litteratur om sedlar

Standard Catalog of World Paper Money, Vol. II, General Issues. Redaktörer är Colin R. Bruce och Neil Shafer. Utgivare: Krause Publications. Boken omfattar 1 184 sidor och 5 200 fotografier, tryckt i Iola 2000, ISBN 0-87341-931-6. Boken kostar \$65 exkl. post. Den kan beställas från Krause Publications, Book Department PR-99, 700 E. State St., Iola, WI 54945-5009, USA. On line: www.krausebooks.com

Standard Catalog of World Paper Money, Vol. III, Modern Issues. Redaktörer är Colin R. Bruce och Neil Shafer. Utgivare: Krause Publications. Boken omfattar 864 sidor och 7000 fotografier, tryckt i Iola 2000, ISBN 0-87341-746-1. Boken kostar \$39.95 exkl. post. Den kan beställas från Krause Publications, Book Department PRMM, 700 E. State St., Iola, WI 54945-5009, USA. On line: www.krausebooks.com

Confederate States Paper Money. Includes currency issued by the Southern States. Författare är Arlie R. Slabaugh. Utgivare är Krause Publications. Boken omfattar 256 sidor och mer än 300 fotografier, tryckt i Iola 2001, ISBN 0-87349-268-4. Boken kostar \$21.95 exkl. post. Den kan beställas från Krause Publications, Book Department PR01, PO Box 5009, Iola, WI 54945-5009, USA. On line: www.krausebooks.com

A Guide & Checklist of World Notgeld, 1914-1947. Författare är Courtney L. Coffing. Utgivare: Krause Publications. Boken omfattar 400 sidor och 1 400 fotografier, tryckt i Iola 2000, ISBN 0-87341-106-4. Boken kostar \$29.95 exkl. post. Den kan beställas från Krause Publications, Book Department PRMM, 700 E. State St., Iola, WI 54945-5009, USA. On line: www.krausebooks.com

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmanngatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

Foto: Jan Eve Olsson.

Albert Engströms lyckoslant

År 1941 trycktes Albert Engströms (1869-1940) berättelsesamling *Naket o.s.v.* – ingående i serien *Skrifter* utgivna 1939-41 – med skildringar ur hans liv och av hans möten med starka personligheter och deras livsöden.

En av novellerna, *Lyckoslanten*, inleds med hur Engström en vår (det bör ha varit kring 1890) hade gått brandvakt i Stockholm ett par nätter och började bli både trött och hungrig. Han ägde emellertid en lyckoslant, "mitt enda mynt", som han absolut inte ville sälja trots sin fattigdom. Hur det egentligen förhåller sig känner jag inte till, men enligt berättelsen samlade Albert Engström faktiskt gamla mynt i sin ungdom, för så här skriver han:

Lantbrevbäraren som gick med posten från min fars lilla station, hade i uppdrag att samla gamla mynt åt mig och jag hade länge haft en rätt stor kollektion med åtskilliga dyrgripar i, hopletade i stugorna som lågo gömda i de väldiga skogarna. Flera hade enligt uppgift tillhört en gammal sjökapten och kapare som efter många äventyr slagit sig ned på ett litet gods i närheten. Nu var han död sedan ett par människoåldrar och hans mystiska – och kanske mytiska – rikedomar skingrade för alla vindar. Min myntsamling hade nyligen gått samma väg – lyckoslanten var den enda relikten.

Denna lyckoslant hade Engström använt till att vinna tvåöringar av sina

Detta är inte nämnda lyckoslant utan Svenska Akademiens årsmedalj 1995 över Albert Engström (1869-1940). Präglad, silver, 45 mm, 42,72 g. Konstnären är Johan Stenborg. KMK 102 499. Foto: Jan Eve Olsson.

skolkamrater i det "förfärliga hasardspelet" *gubbe och pil*. Dessa hans framgångar fick honom att tro på slantens magiska egenskaper. När han skulle göra något av särskild betydelse kastade han slanten, helst i enrum, och var van att få upp den vackra sidan. På så sätt, påstår han i novellen, hade hans "farliga" steg in på konstnärsbanan avgjorts. Berättelsen i *Lyckoslanten* fortsätter med lyckopenningen som ledsagare och handlar om allt och alla, som Engström råkar ut för i sin strävan att slutligen få den vackra sidan uppåt.

Hur såg då denna lyckoslant ut? Jo, Albert Engström beskriver den som varande av brons och stor som en specierksdaler. Mindre troligt är att han menar en riksdaler specie (från 1844-55) med ca 40 mm i diameter. Han avser säkert måttet på en 1-krona i

mynt, specie (enkronesedeln fanns som bekant också vid denna tid), dvs ca 25 mm. "På båda sidorna hade den ett antikt kvinnohuvud, det ena leende och det andra med ansiktet förvridet till ett diaboliskt grin. Bilderna föreställde Fortuna, ödet, ty under det vackra huvudet stod: DOMINO SECUNDA, gynnsam för ägaren, och under det fula: ADUERSARIO ADUERSA, avog mot motspelaren."

Jag tolkar lyckoslanten som en möjlig spelpenning. Sådana brukar ha små deviser av liknande slag. Just denna känner jag inte till sedan tidigare, och den finns åtminstone inte i Gunnar Holsts *Spelpenningar avsedda för kortspel*, 1977. Kanske är den en produkt av Engströms fantasi. Känner någon av våra läsare till den?

MGL

Fattigbricka från Ramundeboda socken

Bland de fyra tusen polletterna från Roggebiblioteket i Strängnäs finns en anspråkslös mässingsbricka. Se bilden här till vänster. Den har fått en inslagen text som skvallrar om gamla tidens fattig-Sverige:

BODERNA / ALMOSE = HJON / N° 26.

Det rör sig alltså om en fattigbricka från 1800-talet som använts av en människa som befunnit sig längst ned på samhällsskalan. Men brickan gav ändå innehavaren en möjlighet till överlevnad. Med brickan fastsatt på kläderna eller hängandes runt halsen kunde han tigga i socknen utan att riskera anklagelser om lösdriveri. Den som var lösdrivare slängdes i bästa fall ut från socknen. Det andra alternativet var

att bli satt på fästning med arbetsplikt.

Det var ofta kyrkan som organiserade fattigvården i 1800-talets Sverige. Någon samordning över landet fanns dock inte. Därför har de flesta fattigbrickor olika utseenden. Många var av trä eller läder, men de flesta var av metall – järn- eller mässingsbleck. Brickorna utsattes ofta för oöm behandling. Av den anledningen finns få bevarade.

Ramundeboda socken i Närke har haft olika namn. Från början kallades socknen för Tivedsbodarne, omkring 1600 till 1910 var det namnet Bodarne som gällde och fr. o. m. 1910 Ramundeboda. Det gamla Bodarne var ett pastorat och det var prästen som tillsammans med kyrkorådet bestämde om vilka som skulle förses med fattigbrickor. Mest var det sådana som var gamla, sjuka och

orkeslösa som kunde komma ifråga. Säkert brydde sig många präster om de fattiga i församlingen. Ett tecken på detta är en lokal bestämmelse från 1700-talet. När gudstjänsten började i Bodarne kyrka lades nämligen en bom över landsvägen. Kom nu en åkande eller gående, borde denne träda in i kyrkan och övervara gudstjänsten. Först då denna avslutats och resenären lagt en slant i fattigbössan utanför kyrkan, kunde han med gott samvete fortsätta sin färd. I protokollet från visitation i Bodarne året 1763 uppges, att bom är vid kyrkan uppsatt.

Ian Wiséhn

Litteratur

Bäckgren, K., Från Ramundeboda socken. Till hembygden. En julkalender till församlingarna i Strängnäs stift från stiftsrådet. Stockholm 1935, s. 144-151.

Pettersson, A., Ramundeboda socken. Örebro 1980.

Vegamedaljen i guld som överlämnades 1883 till upptäcktsresanden Henry M. Stanley av Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi. Gravör är Lea Ahlborn.

Medaljen mäter 55 mm i diameter och är av guld. Inv.nr 102 677. Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

Sir Henry Morton Stanleys Vegamedalj

Sin tids kanske mest kände upptäcktsresande var Henry Morton Stanley (1841-1904; han hette ursprungligen John Rowlands). Han föddes i Wales och blev tidigt föräldralös, satt i barnhem men rynde till sjöss och till USA. I New Orleans blev han bekant med en rik affärsman, som adopterade honom men dog redan 1861, innan han hunnit lämna adoptivsonen mera än sitt namn. Då inbördeskriget utbröt, inträdde Stanley i sydstatsarmén men efter att ha blivit tillfångatagen kom han i tjänst vid nordstatsflottan. Efter krigets slut blev han journalist och väckte uppmärksamhet med sina livfulla reportage. Han anställdes av den ansedda *New York Herald*.

I oktober 1869 fick han i uppdrag av sin tidning att hitta Livingstone. Det var denna uppgift som gjorde Stanley evigt känd. Stanley bevistade först Suezkanalens öppnande och reste runt i Främre Orienten, varefter han över Bombay anlände till Zanzibar. Därifrån utgick han med en expedition mot väst och nådde, efter stora äventyr, 10 november 1871 Ujiji vid Tanganyikas östra strand, där han träffade David Livingstone (denne hade varit försvunnen för omvärlden under flera år). Genom undersökningar vid sjöns nordkust fastställde Stanley nu, att sjön inte hade något avlopp mot Nilen. Han var den som olyckligtvis lockade Belgiens Leopold II att intressera sig

för Kongo. Listan kan göras mycket lång. Han blev den upptäcktsresande som gjort de största och mest betydande upptäckterna i Afrika. Sedan kan man fundera över de mänskliga och politiska konsekvenser som dessa medförde.

Henry M Stanley hedrades på många sätt. Han fick höga utmärkelser från ett antal länder. Alla ville utmärka mannen som öppnat upp så mycket "nytt land". Ofta fick han ordnar och guldmedaljer. Dessa medaljer och utmärkelsetecken fanns kvar i familjen Stanley fram till 1986. Då såldes allt på en auktion som Christie's i London anordnat (25 mars 1986).

Bland alla medaljer fanns också en med svensk anknytning, nämligen den sk Vegamedaljen. Denna berömda medalj graverades av Lea Ahlborn och präglades av Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi första gången 1881. Medaljen var till minne av Adolf Erik Nordenskiöld's färd med Vega 1878-80 över nordostpassagen. Nämnda sällskap ger även ut J. A. Wahlbergs medalj, Retzius' medalj och Sven Hedins medalj.

Vegamedaljens åtsida visar en kvinna i antik dräkt som sitter på en trapplik upphöjning och håller i vänstra handen en eklövskrans och framräcker med den högra en lagerkrans. Samtidigt vänder hon huvudet tillbaka mot en pojke, som pekar på en

jordglob. I bakgrunden till vänster finns klippor och till höger syns fartyget Vega. I exerguen finns texten: DEN 24 APRIL 1880.

Frånsidan har omskriften: SVENSKA SÄLLSKAPET FÖR ANTHROPOLOGI OCH GEOGRAFI. Nedert finns årtalet 1883. Innanför en krans av ek och lager finns namnet: H.M STANLEY. Denna beskrivning bygger på Bror E. Hyckert: *Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor, Numismatiska Meddelanden XVII:2, s. 251 nr 4.*

Henry M. Stanleys Vegamedalj har överlämnats som generös gåva av Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning.

IW

MUNTHANDEL G. HENZEN

~ Ancient Coins ~
~ Medieval Coins ~
~ Modern Coins ~

free pricelists on request!

Postbus 42
NL-3958 ZT Amerongen
Tel. 0031-343-430564
Fax 0031-343-430542
e-mail: henzen.coins@wolmail.nl

Auktioner

April:

- 2-4 München, Giessener Münzhandlung – Dieter Gorny GmbH
- 2-3 Espenau, Münzenhandlung Harald Möller GmbH
- 23-25 Hilversum, Schulman
- 25-28 Frankfurt, Busso Peus
- 27 Stockholm, Myntkompaniet
- 28-29 Stockholm, B. Ahlström Mynthandel AB, auktion 63

Maj:

- 8 Zürich, Leu Numismatik AG
- 9 Zürich, Hess-Divo
- 16 Zürich, Leu Numismatik AG
- 28-29 München, Lanz

Juni:

- 16 Bruxelles, Elsen sa
- 19-20 Osnabrück, Künker
- 26-28 München, Lanz
- 26-28 Mannheim, Kurpfälzische Münzhandlung

Mässor & kongresser

April:

- 21-22 Helsingborg, Frimynt 2001

Juni:

- 7-10 Rom, IAPN 50th General Assembly

INTERNATIONELLA AUKTIONER

AUKTION 27 APRIL MED
bl. a. KONSORTIEMYNT

Gratis Mynt, Frimärken
värdering Brev, Vykort, Aktiebrev
Inköp Handskrifter m.m.

Beställ katalog! Prenumeration 125 kr för
kommande 3 kataloger.
Pg 1212-0.

08-678 32 17

FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

Lilla Nygatan 20
111 28 STOCKHOLM

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

Kvalitetsauktioner
två gånger per år

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Normalmstorg 1, 1tr.

Box 7662 103 94 STOCKHOLM

TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 20 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB
Normalmstorg 1, 1 tr.,
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel
Box 307, 791 27 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt
Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel
Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer
Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder
Prästkragevägen 4 B, 245 63 HJÄRUP
Tel. 040-46 11 40

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norråtlje Mynt AB
Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB
Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel
Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel
Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-611 50 81, Fax 08-611 52 23

Strandbergs Mynthandel
Arsenalsgatan 8 C
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics
Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel./fax 08-650 0342

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel
Wasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

Möt
**Svenska
Numismatiska
Föreningen**

på

FriMynt 2001

i

HELSINGBORG 21-22 APRIL

- Köp Numismatisk Litteratur till extra förmånliga priser!
- Kom med synpunkter på vår verksamhet och förslag på aktiviteter!
- Ansök om medlemskap!
- Eller kom förbi bara för att prata numismatik!

Vi hoppas dessutom kunna presentera lite förhandsinformation om höstens Sven Svensson-auktion!

FRIMYNT 2001

Nordens största mynt- och frimärksmässa
samt

ANTIK- O SAMLARMÄSSA

21-22 april Öppet kl 11.00 - 17.00

Idrottens Hus, Helsingborg

En hall med mynt, frimärken, vykort, brev och **en hall** med antikviteter, möbler, kuriosa, smycken, klockor samt mycket mera

H HELSINGBORG
UTSTÄLLNINGAR
LEIF E NILSSON AB

Bogesundsgatan 28
S-256 55 HELSINGBORG
Tel +46 42-29 25 60 Fax +46 42-29 78 55

Glöm inte ANTIK 2001 den 31/7 – 5/8